

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 12.12.2011
COM(2011) 874 definitief

2011/0428 (COD)

Voorstel voor een

VERORDENING VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

inzake de vaststelling van een programma voor het milieu en klimaatactie (LIFE)

(Voor de EER relevante tekst)

{SEC(2011) 1541 definitief}

{SEC(2011) 1542 definitief}

{SEC(2011) 1543 definitief}

TOELICHTING

1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL

In de mededeling van de Commissie voor het meerjarig financieel kader (MFK) voor 2014-2020 (hierna "de MFK-mededeling")¹ zijn het begrotingskader en de belangrijkste oriëntaties voor de verwezenlijking van de Europa 2020-strategie² vastgesteld. In haar voorstel heeft de Commissie besloten dat milieubescherming en de strijd tegen de klimaatverandering een integrerend onderdeel van alle belangrijke instrumenten en interventies zijn. De zogenoemde "mainstreaming"-aanpak houdt in dat milieu- en klimaatdoelstellingen in alle belangrijke instrumenten moeten worden weerspiegeld om een koolstofarme, hulpbronnefficiënte en klimaatbestendige economie tot stand te brengen, de concurrentiekracht van Europa te verhogen, meer en groenere banen te creëren, de energiezekerheid te vergroten en de gezondheidssituatie te verbeteren.

Met de belangrijkste financieringsinstrumenten van de Unie worden echter niet alle specifieke milieu- en klimaatbehoeften aangepakt. De milieu- en klimaatwetgeving blijft in de Unie in ongelijke en onvoldoende mate ten uitvoer gelegd, wat leidt tot het voortduren van milieu- en klimaatproblemen. De situatie vereist nieuwe en doeltreffender manieren om wetgeving ten uitvoer te leggen, alsook de ontwikkeling en verspreiding van beste praktijken over de hele Unie om ervoor te zorgen dat lidstaten en belanghebbenden van elkaar leren.

Naast mainstreaming stelt de Commissie daarom voor het momenteel door de LIFE+-verordening³ gereguleerde LIFE-programma voort te zetten. De combinatie van de mainstreamingaanpak met een specifiek instrument zal de samenhang en de meerwaarde van de interventie van de Unie doen toenemen. Een specifiek instrument stelt de Commissie in staat beter prioriteiten te stellen, de tenuitvoerlegging rechtstreeks te monitoren en ervoor te zorgen dat de beschikbare financiële middelen doeltreffend worden ingezet voor milieu- en klimaatbescherming. Deze aanpak biedt de Commissie de mogelijkheid de beste projecten over de hele Unie te selecteren en aldus coördinatieproblemen aan te pakken.

Bovendien zijn milieurijkdommen publieke goederen en zijn zij ongelijk verdeeld over de Unie. De verplichting om deze voordelen te behouden en te verbeteren vergt een consistente toepassing van de beginselen van solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid. In deze context verbindt artikel 8 van de habitatrichtlijn⁴ de verwezenlijking van instandhoudingsmaatregelen uitdrukkelijk aan de verstrekking van cofinanciering door de Unie. LIFE speelt een cruciale rol voor een betere verdeling van solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid bij de instandhouding van het milieu- en klimaatgemeengoed van de Unie.

Een specifiek financieringsprogramma voor milieu en klimaatactie:

---

¹ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, *Een begroting voor Europa 2020* (COM(2011) 500 definitief, 29.6.2011).

² Europa 2020: Een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei (COM(2010) 2020 definitief), Brussel, 3.3.2010, vastgesteld door de Europese Raad op 17 juni 2010.

³ Verordening (EG) nr. 614/2007, PB L 149 van 9.6.2007, blz. 1.

⁴ Richtlijn 92/43/EEG, PB L 206 van 22.7.1992, blz. 7.

- zorgt voor een doeltreffender interventie dan afzonderlijke actie van de lidstaten door een grotere bundeling van middelen en deskundigheid en door partnerschappen aan te trekken die anders moeilijk zouden zijn op te zetten;
- biedt een platform voor het ontwikkelen en uitwisselen van beste praktijken en kennis, het verbeteren, in gang zetten en versnellen van wijzigingen van de tenuitvoerlegging van het milieu- en klimaatacquis en biedt lidstaten en belanghebbenden de kans van elkaar te leren en die uitdagingen doeltreffender aan te pakken;
- creëert synergieën tussen financieringsmiddelen van de Unie en nationale financieringsmiddelen door hun acties gezamenlijk te richten op milieu- en klimaatdoelstellingen, en fungeert tegelijk als hefboom voor het losmaken van extra middelen van de publieke en de private sector. Dit versterkt de samenhang en doeltreffendheid van de interventie van de Unie en bevordert een eenvormiger tenuitvoerlegging van het acquis;
- verhoogt de zichtbaarheid van milieu- en klimaatactie door de Unie dichterbij de burger te brengen en de betrokkenheid van de Unie bij milieu- en klimaatdoelstellingen te laten zien en verhoogt daarmee de relevantie van die doelstellingen.

Uit tal van evaluaties⁵ blijkt dat het LIFE-programma een succesvol instrument voor de tenuitvoerlegging van het milieu- en klimaatbeleid van de Unie is en een aanzienlijke meerwaarde heeft. Uit deze evaluaties is echter ook gebleken dat de beleidseffecten van het LIFE-programma door het gebrek aan strategische focus beperkt zijn. Dit is ten dele te wijten aan de zuivere "bottom-up" benadering ervan voor de selectie van projecten, die de Commissie niet toeliet de vraag te sturen op basis van de behoeften van de Unie op het gebied van milieu- en klimaatbeleid. Daarom moet er duidelijker worden gefocust op activiteiten en sectoren waar LIFE een verschil kan maken.

De toekomstige uitdagingen en de verwezenlijking van de Europa 2020-doelstellingen en -streefdoelen nopen tot wijzigingen van het programma. De strijd tegen de klimaatverandering en de verhoging van de weerbaarheid van de Unie tegen de ermee gepaard gaande risico's behoren tot de grootste uitdagingen waarmee de Unie wordt geconfronteerd en zoals is aangegeven in de Europa 2020-strategie moet er dringend worden gehandeld. De Commissie erkent die uitdaging en heeft in haar MFK-mededeling verklaard dat zij voornemens is het aandeel van de begroting van de Unie dat betrekking heeft op klimaatactie door bijdragen van andere beleidsgebieden te verhogen tot ten minste 20 %. Het programma voor het milieu en klimaatactie (LIFE) moet dus aan dat doel bijdragen.

---

⁵ Door COWI in 2009 uitgevoerde evaluatie achteraf van LIFE; door GHK in 2010 uitgevoerde evaluatie halverwege van LIFE+; door een door GHK geleid consortium in 2011 uitgevoerde "Gecombineerde effectbeoordeling en evaluatie vooraf van de toetsing van de LIFE+-verordening" en "Klimaatverandering in het toekomstig meerjarig financieel kader" uit 2011 van het Instituut voor Europees milieubeleid.

2. RESULTATEN VAN DE RAADPLEGINGEN VAN DE BETROKKEN PARTIJEN EN EFFECTBEOORDELINGEN

Deze verordening is gebaseerd op een uitgebreide analyse van in de effectbeoordeling⁶ behandelde opties en breed overleg met belanghebbenden. Met name zijn de volgende studies en raadplegingen uitgevoerd:

- de evaluatie achteraf van het LIFE-programma (1996-2006)⁷ en de evaluatie halverwege van het LIFE+-programma (2007-2009)⁸;
- bij externe consultants bestelde studies, namelijk: "Gecombineerde effectbeoordeling en evaluatie vooraf van de toetsing van de LIFE+-verordening"⁹ en "Klimaatverandering in het toekomstige meerjarig financieel kader"¹⁰;
- een open onlineraadpleging op "Uw stem in Europa"¹¹;
- een door het Comité van de Regio's gehouden raadpleging¹²;
- een raadpleging van de leden van het LIFE+-comité en de milieuattachés van de lidstaten en een ad-hocbijeenkomst van belanghebbenden¹³.

Uit de raadplegingen is gebleken dat het LIFE-programma wordt beschouwd als een programma dat over het algemeen goed functioneert op milieugebied en in termen van meerwaarde. De belanghebbenden zijn voor de voortzetting van LIFE en voor de verschillende interventies en voorstellen van de Commissie, met inbegrip van het voorstel voor een nieuw soort projecten, zogenoemde "geïntegreerde projecten".

Hoewel de belanghebbenden er voorstander van zijn dat LIFE meer wordt toegespitst op de tenuitvoerlegging en de integratie van milieu- en klimaatdoelstellingen in andere beleidsgebieden, zijn zij gekant tegen een beperking van de bestreken thematische gebieden. Evenzo zijn belanghebbenden gekant tegen de vaststelling van jaarlijkse en exhaustieve prioriteiten, hoewel zij doorgaans gewonnen zijn voor de omschakeling van een zuivere bottom-up benadering naar een benadering die meer top-down is. De belangrijkste reden hiervoor is dat de prioritaire gebieden relatief stabiel moeten zijn om potentiële aanvragers in staat te stellen voorstellen te plannen, op te stellen en in te dienen.

De effectbeoordeling werd daarom toegespitst op de in de evaluaties en door de Rekenkamer¹⁴ gedane aanbevelingen die erop gericht zijn de doeltreffendheid en de meerwaarde van LIFE te verhogen en tezelfdertijd acht te slaan op de belangrijkste zorgen en suggesties van de belanghebbenden.

---

⁶ [Referentie toevoegen bij bekendmaking].

⁷ <http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/evaluation/index.htm#expost>

⁸ <http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/evaluation/index.htm#mte2010>

⁹ [Referentie toevoegen bij bekendmaking].

¹⁰ [Referentie toevoegen bij bekendmaking].

¹¹ <http://ec.europa.eu/environment/life/about/beyond2013.htm>

¹² <http://ec.europa.eu/environment/life/about/beyond2013.htm>

¹³ <http://ec.europa.eu/environment/life/about/beyond2013.htm>

¹⁴ [Referentie toevoegen].

In de in de effectbeoordeling geanalyseerde opties om prioriteiten vast te stellen, wordt gezocht naar een evenwicht tussen de behoefte aan stabiliteit ten behoeve van potentiële aanvragers en de behoefte aan meer concentratie op de beleidsbehoeften van de Unie. Er zijn drie scenario's geanalyseerd. Het eerste is de status-quo, met een zuivere bottom-up benadering die deels wordt gecorrigeerd door de concentratie van de uitgetrokken middelen op klimaatactie. Het tweede is een flexibele top-down benadering voor alle soorten projecten volgens welke de Commissie meerjarige werkprogramma's ontwikkelt waarin zij de met de verwezenlijking van specifieke streefdoelen verbonden thematische prioriteiten specificereert en de vraag stuurt om de thematische prioriteiten binnen de verschillende onderdelen aan te pakken. Vanwege hun kenmerken worden geïntegreerde projecten uitsluitend op bepaalde sectoren gericht tot de streefdoelen zijn bereikt. Het derde scenario combineert de top-down benadering voor geïntegreerde projecten en de bottom-up benadering voor alle andere soorten projecten. Overeenkomstig deze optie beperkt de Commissie op voorhand de thematische focus van de geïntegreerde projecten tot vier sectoren in het subprogramma Milieu totdat de streefdoelen zijn bereikt, terwijl aanvragers voorstellen voor andere soorten projecten in alle milieusectoren kunnen indienen. De voorkeursoptie is de flexibele top-down benadering.

In de effectbeoordeling zijn opties geanalyseerd voor gebieden waar geïntegreerde projecten op moeten worden geconcentreerd en daaruit is gebleken dat Natura 2000, water, afval en lucht de sectoren zijn waar de kans op succes het grootst is en waar de meeste milieuvoordelen te behalen zijn. Belanghebbenden, met name regionale autoriteiten, noemden dezelfde sectoren. Omdat het subprogramma Klimaatactie nieuw is, kunnen geïntegreerde projecten met betrekking tot de matiging van en de aanpassing aan de klimaatverandering tot 2-3 jaar na aanvang van de programmeringsperiode worden geïntroduceerd. In de effectbeoordeling is ook geconcludeerd dat het nog steeds een goede zaak is om traditiegetrouw 50 % van de projectmiddelen te oormerken voor natuur en biodiversiteit. Biodiversiteit wordt door alle belanghebbenden zelfs gezien als de belangrijkste prioriteit voor LIFE. In de effectbeoordeling zijn ook opties voor de geografische verdeling van projecten beoordeeld, waaronder de mogelijkheid van nationale toewijzingen (vergelijkbaar met de LIFE+-verordening). Er zijn drie opties in overweging genomen: een systeem zonder geografische selectiecriteria, uitsluitend op basis van verdienste; een systeem van door de Commissie overeenkomstig de beginselen van solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid gewaarborgd geografisch evenwicht; en een systeem van nationale toewijzingen voor geïntegreerde projecten. De voorkeur gaat uit naar de optie waarbij voor een geografisch evenwicht van geïntegreerde projecten wordt gezorgd.

Om voort te bouwen op de in het kader van LIFE+ geïntroduceerde wijzigingen, zoals het gebruik van e-Proposal, is tot slot sterk de nadruk gelegd op vereenvoudiging. De voor aanvullende vereenvoudiging geïdentificeerde gebieden zijn: een tweestappenbenadering voor de selectie van geïntegreerde projecten, meer gebruik van forfaitaire bedragen en vaste tarieven, en het als niet-subsidiabel beschouwen van bepaalde kosten. Om te voorkomen dat begunstigden door deze vereenvoudiging worden benadeeld, is in de effectbeoordeling gekeken naar de optie om de cofinancieringspercentages te verhogen. In het kader van de vereenvoudigingsmaatregelen is ook de mogelijkheid verkend om de meeste beheerstaken uit te besteden aan een bestaand uitvoerend agentschap, met inbegrip van de mogelijkheid tot volledige uitbesteding en een tussenoplossing.

3. JURIDISCHE ELEMENTEN VAN HET VOORSTEL

De milieudoelstellingen van de Unie zijn vastgelegd in Titel XX van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU). De meest gangbare rechtsgrondslag voor milieu- en klimaatwetgeving is artikel 192 van het VWEU, dat het Europees Parlement en de Raad machtigt te beslissen welke activiteiten de Unie moet ondernemen om de milieudoelstellingen van artikel 191 van het VWEU te verwezenlijken. Met name door het Verdrag van Lissabon is de nadruk op klimaatactie versterkt doordat daarin van de strijd tegen klimaatverandering expliciet een onderdeel van de milieudoelstellingen is gemaakt.

In artikel 11 van het VWEU is bepaald dat de eisen inzake milieubescherming moeten worden geïntegreerd in de omschrijving en uitvoering van het beleid en het optreden van de Unie, in het bijzonder met het oog op het bevorderen van duurzame ontwikkeling.

Voorts verbindt artikel 8 van de habitatrichtlijn de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen uitdrukkelijk aan de verlening van cofinanciering door de Unie.

Dit voorstel voor een nieuwe LIFE-verordening is ontworpen als een LIFE-programma met **twee subprogramma's**: een voor milieu en een voor klimaatactie. De creatie van een subprogramma Klimaatactie houdt een opwaardering in van het vroegere thematische onderdeel "klimaatverandering" van het LIFE+-onderdeel Milieubeleid en Bestuur.

Er is veel potentieel voor synergieën tussen milieu- en klimaatdoelstellingen aangezien projecten diverse doelen kunnen dienen. Zo kunnen projecten met betrekking tot bosbescherming gunstige neveneffecten op de biodiversiteit en de matiging van de klimaatverandering hebben door herbebossing te bevorderen en aldus ook de koolstofopnamecapaciteit te verhogen. Projecten voor het herstel van uiterwaarden kunnen de aanpassing aan de klimaatverandering en de omslag naar een klimaatbestendiger samenleving ten goede komen.

De **bedoeling** van het LIFE-programma is te werken als katalysator voor de bevordering van de tenuitvoerlegging en de integratie van milieu- en klimaatdoelstellingen in andere beleidsgebieden en in de praktijken van de lidstaten. Bijzondere aandacht gaat uit naar betere governance aangezien zulks onlosmakelijk is verbonden met het verbeteren van de tenuitvoerlegging.

Een belangrijke wijziging om de doeltreffendheid van het LIFE-programma te verbeteren en sterkere koppelingen met de beleidsprioriteiten van de Unie te creëren, is **de omschakeling van een zuivere bottom-up benadering naar een flexibele top-down benadering**. In overleg met de lidstaten zal de Commissie werkprogramma's met een looptijd van ten minste twee jaar opstellen. Deze hebben bijvoorbeeld betrekking op prioriteiten, de verdeling van middelen tussen de soorten financiering en streefdoelen voor de desbetreffende periode. De erin vervatte prioriteiten zijn niet exhaustief, zodat aanvragers ook voorstellen op andere gebieden kunnen indienen en nieuwe ideeën kunnen worden opgenomen en op nieuwe uitdagingen kan worden gereageerd. De Commissie wordt bijgestaan door het tweeledige comité voor het LIFE-programma voor milieu en klimaatactie waarvan het voorzitterschap en de samenstelling variëren afhankelijk van de vraag of de behandelde kwesties betrekking hebben op het subprogramma Milieu of op het subprogramma Klimaatactie. Andere specifieke aspecten van het LIFE-programma, zoals de nadere vaststelling van subsidiabiliteitscriteria voor de selectie van projecten, criteria voor het geografisch evenwicht

van geïntegreerde projecten en toepasselijke prestatie-indicatoren voor specifieke thematische prioriteiten, worden middels gedelegeerde handelingen door de Commissie vastgesteld.

Een andere belangrijke wijziging is de **creatie van een nieuwe soort projecten: "geïntegreerde projecten"**. Deze zijn erop gericht de tenuitvoerlegging van het milieu- en klimaatbeleid en de integratie ervan in andere beleidsgebieden te verbeteren, met name door ervoor te zorgen dat andere uniale, nationale en private middelen op een gecoördineerde manier beschikbaar worden gesteld ten voordele van milieu- of klimaatdoelstellingen.

Geïntegreerde projecten worden op grote territoriale schaal uitgevoerd (met name regionaal, multiregionaal of nationaal, en op sectoroverschrijdende wijze) en zijn gericht op de uitvoering van klimaatactieplannen of -strategieën krachtens door andere handelingen van de Unie vereiste of door de autoriteiten van de lidstaten ontwikkelde milieu- of klimaatwetgeving. Geïntegreerde projecten voor het subprogramma Milieu zijn in de eerste plaats toegespitst op de tenuitvoerlegging van plannen en programma's die verband houden met de vogelrichtlijn¹⁵, de habitatrichtlijn, de kaderrichtlijn water¹⁶ en de wetgeving inzake afval en luchtkwaliteit. Deze geïntegreerde projecten moeten het ook mogelijk maken resultaten te boeken op andere beleidsgebieden, met name de kaderrichtlijn mariene strategie¹⁷. Wat het subprogramma Klimaatactie betreft, kunnen geïntegreerde projecten zijn toegespitst op de tenuitvoerlegging van strategieën en actieplannen voor matiging en aanpassing. Geïntegreerde projecten zijn er waar mogelijk ook op gericht andere financieringsbronnen van de Unie beschikbaar te stellen door gebruik te maken van synergieën en voor meer samenhang tussen verschillende financieringsprogramma's van de Unie te zorgen. Zij bieden de bevoegde autoriteiten voorbeelden van hoe verschillende financieringsinstrumenten kunnen worden gecoördineerd om tot een betere tenuitvoerlegging van de milieu- en klimaatwetgeving van de Unie te komen. Op het niveau van de Unie kan deze coördinatie tussen het LIFE-programma en andere financieringsprogramma's van de Unie tot stand worden gebracht binnen het gemeenschappelijk strategisch kader.

In deze verordening wordt ook een **duidelijkere definitie van de voor elk prioritair gebied gefinancierde activiteiten** gegeven. Het subprogramma Milieu bestaat uit drie prioritaire gebieden, waarbij de aandacht wordt verschoven naar tenuitvoerlegging en integratie. Het prioritaire gebied *Biodiversiteit* blijft toegespitst op Natura 2000 maar de steun die in het kader ervan wordt verleend, wordt verruimd tot de ontwikkeling van beste praktijken voor bredere biodiversiteitsdoelstellingen. De focus van het prioritaire gebied *Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik* wordt verschoven naar de tenuitvoerlegging van het milieubeleid en de milieuwetgeving van de Unie, terwijl op markttoepassing gerichte innovatie ervan wordt uitgesloten aangezien deze beter kan worden behandeld in het kader van Horizon 2020¹⁸. In het kader van de toegenomen aandacht voor de bevordering van beter bestuur wordt het voormalige LIFE+-onderdeel *Informatie en communicatie* vervangen door het prioritaire gebied *Governance en informatie*, in het kader waarvan naast bewustmakingscampagnes, de verspreiding van kennis ten behoeve van de besluitvorming en de ontwikkeling van beste praktijken voor betere en doeltreffendere naleving actiever worden bevorderd.

---

¹⁵ Richtlijn 2009/147/EG, PB L 20 van 26.1.2010, blz. 7.

¹⁶ Richtlijn 2000/60/EG, PB L 327 van 22.12.2000, blz. 1.

¹⁷ Richtlijn 2008/56/EG, PB L 164 van 25.6.2008, blz. 19.

¹⁸ Voorstel van de Commissie voor een besluit van het Europees Parlement en de Raad over Horizon 2020 – Het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie.

Volgens de Routekaart 2050¹⁹ blijft het testen van nieuwe benaderingen voor de matiging van de klimaatverandering essentieel voor de transitie naar een koolstofarme economie. Tevens moet worden gezorgd voor aanpassing aan de klimaatverandering als een sectoroverschrijdende prioriteit van de Unie. Voorts zijn de bevordering van governance en bewustmaking essentieel om constructieve resultaten te boeken en voor betrokkenheid van de belanghebbenden te zorgen. Het subprogramma Klimaatactie moet daarom inspanningen ondersteunen die aan drie specifieke prioritaire gebieden bijdragen: *Matiging van de klimaatverandering, Aanpassing aan de klimaatverandering en Klimaatgovernance en informatie*.

Een belangrijke doelstelling van het LIFE-programma is om wijzigingen in de ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van het beleid te bewerkstelligen en oplossingen en beste praktijken te verspreiden om milieu- en klimaatdoelen te verwezenlijken. Daarom biedt het cofinancieringsmogelijkheden voor projecten met duidelijke milieu- of klimaatvoordelen en verruimt het de bestaande kennisbasis. De Commissie zorgt voor synergieën tussen het LIFE-programma en andere instrumenten van de Unie, bijvoorbeeld door onderzoeks- en innovatieresultaten van Horizon 2020 en van vorige kaderprogramma's op het gebied van onderzoek en innovatie te benutten.

Het LIFE-programma moet betrekking hebben op alle **soorten financiering** die vereist zijn voor de verwezenlijking van de doelstellingen en prioriteiten ervan. Met name subsidies voor het uitvoeren van acties vormen de belangrijkste financiële interventie voor de financiering van projecten. Ook exploitatiesubsidies voor ngo's en andere entiteiten van uniaal belang die hoofdzakelijk actief zijn op het gebied van milieu of klimaat zijn mogelijk. Het LIFE-programma maakt het gebruik van financiële instrumenten mogelijk²⁰. De Commissie moet bij de toekenning van subsidies voor het uitvoeren van acties ook het gebruik van groene overheidsopdrachten aanmoedigen.

Het territoriale toepassingsgebied van het LIFE-programma wordt verruimd door een flexibelere aanpak van de financiering voor milieu en klimaat buiten de Unie: ten eerste door in uitzonderlijke situaties en onder specifieke voorwaarden activiteiten buiten de Unie en in niet-EU-landen die aan het programma deelnemen toe te staan, en ten tweede door een rechtsgrondslag te bieden voor samenwerking met internationale organisaties die zich bezighouden met milieu- en klimaatbelevingsvraagstukken en die niet noodzakelijk binnen de werkingssfeer van de externe actie van de Unie vallen (bijvoorbeeld internationale studies).

Omwille van de **vereenvoudiging** worden in het kader van het LIFE-programma minder zware procedures gevolgd. Het is belangrijk dat de lidstaten betrokken zijn bij het stellen van prioriteiten voor het LIFE-programma, met name om ervoor te zorgen dat deze prioriteiten de verschillen tussen de lidstaten voldoende weerspiegelen en op doeltreffende wijze de tenuitvoerlegging van het milieu- en klimaatbeleid helpen verbeteren en versnellen.

Daarnaast blijft het LIFE-programma IT-systemen verbeteren om de elektronische indiening van aanvragen te versnellen en te vergemakkelijken. Om de deelneming van kleine belanghebbenden, zoals kmo's en ngo's, verder te bevorderen, wordt bijzondere aandacht besteed aan duidelijke, gemakkelijk leesbare en gestandaardiseerde aanvraagformulieren,

---

¹⁹ COM(2011) 112 definitief.

²⁰ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad, *Een kader voor de volgende generatie innovatieve financiële instrumenten – de EU-platforms voor eigen en vreemd vermogen* (COM(2011) 662 definitief, 19.10.2011).

termijnen die voldoende tijd geven om aanvragen in te dienen, bijstand bij de opstelling van aanvragen en openbare termijnen voor de aanvaarding of duidelijk gemotiveerde afwijzing van de projectvoorstellen. Bij de beoordeling van de aanvraag worden de sociaaleconomische effecten van een project geanalyseerd.

Ook wordt het gebruik van vaste tarieven en forfaitaire bedragen verhoogd om de toepassing en de verslaglegging te vereenvoudigen en worden de verslagleggingseisen voor geïntegreerde projecten verlicht. Met name kan een tweestappenbenadering voor de selectie van geïntegreerde projecten worden ingevoerd. Verslaglegging en herprogrammering kunnen worden gebaseerd op een tweejarige cyclus en het betalingsschema kan worden aangepast om ervoor te zorgen dat de cashflow naar het project geleidelijker verloopt.

Evenzo worden bepaalde kosten waarvan de monitoring en de verslaglegging omslachtig zijn gebleken(bijvoorbeeld btw) niet meer als subsidiabel beschouwd en wordt de subsidiabiliteit van andere kosten, zoals personeelskosten voor vast personeel dat niet specifiek voor het project is aangeworven, beperkt of opgeheven, terwijl er wel een mechanisme wordt behouden dat het mogelijk maakt dat deze kosten blijven bijdragen aan de projectactiviteit. Om ervoor te zorgen dat begunstigden niet worden benadeeld en om voor projecten die via subsidies voor acties worden gefinancierd een met de LIFE+-verordening vergelijkbaar steunniveau te behouden, moeten de cofinancieringspercentages van 50 %, zoals thans, worden verhoogd tot 70 % en in specifieke gevallen tot 80 %, terwijl zij hetzelfde hefboomeffect als vandaag moeten blijven sorteren. Gezien de strategische waarde van geïntegreerde projecten en met het oog op een aantrekkelijk cofinancieringspercentage is het hogere cijfer van 80 % van toepassing op geïntegreerde projecten om te compenseren dat zij projecten een aanzienlijke inzet van vaste personeel vereisen terwijl de kosten voor vast personeel mogelijk niet als subsidiabel worden beschouwd. Dat geldt ook voor projecten waarmee wordt tegemoetgekomen aan bepaalde behoeften met betrekking tot de ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van beleid of wetgeving van de Unie.

Tot slot **moet het LIFE-programma centraal beheerd blijven worden** om de koppelingen met het beleid, de kwaliteit van de interventies, goed financieel beheer en stabiele inkomsten te maximaliseren en om ervoor te zorgen dat de bevindingen van de LIFE-projecten worden meegenomen in de beleidsvorming van de Unie. Dit wordt door het Europees Parlement, de lidstaten en de belanghebbenden als een cruciaal element gezien. Het huidige beheer kan echter worden verbeterd door een groot deel van de taken aan een bestaand uitvoerend agentschap over te dragen. Gezien de kenmerken van het LIFE-programma en met het oog op meer synergieën met andere financieringsprogramma's van de Unie zal de Commissie de mogelijkheid verkennen om de selectie- en monitoringtaken in grote mate aan het Europees agentschap voor concurrentievermogen en innovatie over te dragen maar de governance van het LIFE-programma binnen de Commissie te houden.

Aangezien de doelstellingen van de voorgestelde acties zoals vastgesteld in artikel 3 per definitie niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt en bijgevolg wegens de omvang en de effecten van het optreden beter op het niveau van de Unie kunnen worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat deze verordening niet verder dan nodig is om deze doelstellingen te verwezenlijken.

4. GEVOLGEN VOOR DE BEGROTING

De totale financiële enveloppe voor het LIFE-programma in de MFK-mededeling voor de periode 2014-2020 bedraagt, uitgedrukt in lopende prijzen, 3 618 miljoen euro²¹. Van dit bedrag wordt 2 713,5 miljoen euro toegewezen aan het subprogramma Milieu. De helft van de middelen die bestemd zijn voor projecten die via subsidies voor het uitvoeren van acties worden gefinancierd, gaat naar steun voor natuur- en biodiversiteitsbehoud. 904, 5 miljoen wordt toegewezen aan het subprogramma Klimaatactie.

---

²¹ Dit komt overeen met 3,2 miljard euro in constante prijzen.

Voorstel voor een

VERORDENING VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

inzake de vaststelling van een programma voor het milieu en klimaatactie (LIFE)

(Voor de EER relevante tekst)

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende werking van de Europese Unie, en met name artikel 192,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van de wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité²²,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's²³,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Door het beleid en de wetgeving van de Unie inzake milieu en klimaat is de toestand van het milieu aanzienlijk verbeterd. Er blijven evenwel grote milieu- en klimaatuitdagingen bestaan, die, indien er niets wordt ondernomen, aanzienlijke gevolgen voor Europa zullen hebben.
- (2) Vanwege hun omvang en complexiteit moeten deze milieu- en klimaatuitdagingen hoofdzakelijk worden gefinancierd door de belangrijkste financieringsprogramma's van de Unie. In haar mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Een begroting voor Europa 2020"²⁴ (hierna de "MFK-mededeling"), waarin zij de uitdaging van de klimaatverandering erkent, heeft de Commissie verklaard dat zij voornemens is het klimaatgerelateerde deel van de begroting van de Unie door bijdragen van andere beleidsgebieden te verhogen tot ten minste 20 %. Deze verordening moet daartoe bijdragen.
- (3) Met die financieringsprogramma's van de Unie kunnen niet alle specifieke milieu- en klimaatbehoeften worden aangepakt. Op het gebied van milieu en klimaatactie zijn

---

²² PB C van , blz. .

²³ PB C van , blz. .

²⁴ COM(2011) 500 definitief van 29.6.2011.

specifieke benaderingen nodig om een oplossing te zoeken voor de ongelijke integratie van de doelstellingen ervan in de praktijken van de lidstaten, voor de ongelijke en gebrekkige tenuitvoerlegging van de desbetreffende wetgeving in de lidstaten en voor de ontoereikende verspreiding en bevordering van de desbetreffende beleidsdoelstellingen. Het is passend het krachtens Verordening (EG) nr. 614/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 23 mei 2007 betreffende het financieringsinstrument voor het milieu (LIFE+)²⁵ ingestelde LIFE-programma voort te zetten en een nieuwe verordening vast te stellen. Daarom moet in deze verordening een specifiek financieringsprogramma voor het milieu en klimaatactie (hierna het "LIFE-programma") worden vastgesteld.

- (4) Milieurijkdommen zijn ongelijk verdeeld over de Unie maar de voordelen ervan zijn een zaak van de hele Unie en worden door de hele Unie genoten. De plicht van de Unie om die rijkdommen in stand te houden vergt een consistente toepassing van de beginselen van solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid, die inhouden dat bepaalde milieu- en klimaatproblemen van de Unie beter op regionaal of lokaal niveau kunnen worden aangepakt. Het LIFE-programma speelt een cruciale rol voor een betere verdeling van solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid bij het behoud van het gemeengoed van de Unie op het gebied van milieu en klimaat.
- (5) Gezien de kenmerken en de omvang van het LIFE-programma kunnen niet alle milieu- en klimaatproblemen ermee worden opgelost. De doelstelling ervan moet veeleer zijn om wijzigingen in de ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van het beleid te bewerkstelligen door oplossingen en beste praktijken ter verwezenlijking van milieu- en klimaatdoelen aan te reiken en te verspreiden.
- (6) Bij deze verordening wordt, voor de gehele looptijd van het LIFE-programma, een financiële enveloppe van 3 618 miljoen euro vastgesteld²⁶, die overeenkomstig punt 17 van het voorstel van de Commissie van 29 juni 2011 voor een Interinstitutioneel Akkoord tussen het Europees Parlement, de Raad en de Commissie betreffende samenwerking in begrotingszaken en een goed financieel beheer²⁷, gedurende de jaarlijkse begrotingsprocedure het belangrijkste referentiepunt voor de begrotingsautoriteit is.
- (7) Overeenkomstig de conclusies van de Europese Raad van Luxemburg (december 1997) en Thessaloniki (juni 2003) dienen de kandidaat-lidstaten en de landen van de westelijke Balkan die betrokken zijn bij het stabilisatie- en associatieproces alsook landen die onder het Europees nabuurschapsbeleid vallen, in aanmerking te komen voor deelneming aan de programma's van de Unie, overeenkomstig de voorwaarden die zijn vastgesteld in de desbetreffende met die landen gesloten bilaterale overeenkomsten.
- (8) Opdat milieu- en klimaatgerelateerde investeringen binnen de Unie doeltreffend zouden zijn, moeten bepaalde activiteiten buiten haar grenzen worden ontplooid. Die investeringen worden mogelijk niet altijd gefinancierd in het kader van de instrumenten voor het externe optreden van de Unie. Onder bepaalde voorwaarden moeten interventies in landen die niet rechtstreeks aan het LIFE-programma

---

²⁵ PB L 149 van 9.6.2007, blz. 1.

²⁶ Alle cijfers in huidige prijzen.

²⁷ COM(2011) 403 definitief van 29.6.2011.

deelnemen en deelneming van in zulke landen gevestigde rechtspersonen aan krachtens het LIFE-programma gefinancierde activiteiten uitzonderlijk mogelijk zijn.

- (9) Deze verordening moet ook een kader scheppen voor samenwerking met en ondersteuning van internationale organisaties zodat kan worden voorzien in bepaalde behoeften met betrekking tot het milieu- en klimaatbeleid die niet binnen het toepassingsgebied van instrumenten voor extern optreden vallen, zoals bepaalde studies.
- (10) Milieu- en klimaateisen moeten in het beleid en de activiteiten van de Unie worden geïntegreerd. Het LIFE-programma moet daarom complementair zijn met andere financieringsprogramma's van de Unie, waaronder het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling²⁸, het Europees Sociaal Fonds²⁹, het Cohesiefonds³⁰, het Europees Landbouwgarantiefonds³¹, het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling³², het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij³³ en Horizon 2020³⁴. De Commissie en de lidstaten moeten zulke complementariteit op alle niveaus waarborgen. Op het niveau van de Unie moet complementariteit worden gewaarborgd door een gestructureerde samenwerking tussen het LIFE-programma en de financieringsprogramma's van de Unie met gedeeld beheer in het gemeenschappelijk strategisch kader³⁵, met name ter bevordering van de financiering van activiteiten die geïntegreerde projecten aanvullen of ter ondersteuning van het gebruik van in het kader van het LIFE-programma ontwikkelde oplossingen, methoden en benaderingen. Het LIFE-programma moet ook het gebruik van de resultaten van Horizon 2020 met betrekking tot onderzoek en innovatie op het gebied van milieu en klimaat aanmoedigen. Om synergieën te creëren moet het in deze context cofinancieringsmogelijkheden bieden voor projecten met duidelijke milieu- en klimaatvoordelen. Er is coördinatie nodig om dubbele financiering te voorkomen.
- (11) Naast het bieden van een oplossing voor milieu- en klimaatgerelateerde zorgen blijven het tot staan brengen en ombuigen van het biodiversiteitsverlies en het verbeteren van de hulpbronnefficiëntie belangrijke uitdagingen voor de Unie. Deze uitdagingen vereisen meer inspanningen op het niveau van de Unie om oplossingen en beste praktijken te bieden die helpen de streefdoelen van de mededeling van de Commissie "Europa 2020: een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei" (hierna de "Europa 2020-strategie")³⁶ te verwezenlijken. Voorts is betere governance, met name door bewustmaking en de betrokkenheid van belanghebbenden, essentieel om milieudoelstellingen te verwezenlijken. Daarom moet het subprogramma Milieu drie prioritaire actiegebieden hebben: Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik, Biodiversiteit, Milieugovernance en informatie. Door het LIFE-programma gefinancierde projecten moeten aan de verwezenlijking van de specifieke

---

²⁸ PB L... blz. [ref. EFRO].

²⁹ PB L... blz. [ref. ESF].

³⁰ PB L... blz. [ref. CF].

³¹ PB L... blz. [ref. ELGF].

³² PB L... blz. [ref. ELFPO].

³³ PB L... blz. [ref. EFMZV].

³⁴ PB L... blz. [ref. Horizon 2020].

³⁵ [Ref. toevoegen bij vaststelling].

³⁶ COM(2010) 2020 definitief van 3.3.2010.

doelstellingen van meer dan een van die prioritaire gebieden kunnen bijdragen en er moet meer dan een lidstaat aan kunnen deelnemen.

- (12) In de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Stappenplan voor efficiënt hulpbronnengebruik in Europa"³⁷ (hierna "Stappenplan voor efficiënt hulpbronnengebruik in Europa") zijn mijlpalen en acties beschreven die nodig zijn om de Unie op weg te zetten naar hulpbronnenefficiënte en duurzame groei. Daarom moet het prioritaire gebied Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik de doeltreffende tenuitvoerlegging van het milieubeleid van de Unie door de publieke en private sectoren ondersteunen, met name in de onder het Stappenplan voor efficiënt hulpbronnengebruik in Europa vallende milieusectoren, door de ontwikkeling en de uitwisseling van nieuwe oplossingen en beste praktijken te bevorderen. De op eco-innovatie gerichte activiteiten die overlappen met Horizon 2020 moeten er echter van worden uitgesloten.
- (13) In de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Onze levensverzekering, ons natuurlijk kapitaal: een EU-biodiversiteitsstrategie voor 2020"³⁸ (hierna de "Biodiversiteitsstrategie van de Unie voor 2020") zijn streefdoelen vastgesteld om het verlies aan biodiversiteit tot staan te brengen en om te buigen. Tot deze streefdoelen behoren de volledige tenuitvoerlegging van Richtlijn 94/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna³⁹ en van Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand⁴⁰, alsook de instandhouding en het herstel van ecosystemen en ecosysteemdiensten. Het LIFE-programma moet bijdragen aan de verwezenlijking van die streefdoelen. Daarom moet het prioritaire gebied Biodiversiteit worden toegespitst op de tenuitvoerlegging en het beheer van het bij Richtlijn 92/43/EEG van de Raad opgezette Natura 2000-netwerk, met name wat betreft de prioritaire actiekaders waarin is voorzien in artikel 8 van die richtlijn, op de ontwikkeling en verspreiding van beste praktijken met betrekking tot de biodiversiteit en de Richtlijnen 2009/147/EG en 92/43/EEG, en op de in de biodiversiteitsstrategie voor 2020 genoemde bredere biodiversiteitsuitdagingen.
- (14) Bossen vervullen een belangrijke functie voor het milieu en het klimaat, bijvoorbeeld met betrekking tot biodiversiteit, water, de bodem en de matiging van en de aanpassing aan de klimaatverandering. Bossen en bodems helpen het klimaat te reguleren door kooldioxide (CO₂) uit de atmosfeer op te nemen en slaan immense hoeveelheden koolstof op. Om die functie te optimaliseren moeten relevante, compatibele data en informatie worden verzameld. Deze verordening moet daarom ook een kader vormen ter ondersteuning van synergetische milieu- en klimaatacties met betrekking tot bossen en bodems. Andere gebieden waar voor sterkere synergieën kan worden gezorgd zijn waterschaarste en droogte en het beheer van overstromingsrisico's.

---

³⁷ COM(2011) 571 definitief van 20.9.2011.

³⁸ COM(2011) 244 definitief van 3.5.2011.

³⁹ PB L 206 van 22.7.1992, blz. 7.

⁴⁰ PB L 20 van 26.1.2010, blz. 7.

- (15) In de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, "Routekaart naar een concurrerende koolstofarme economie in 2050"⁴¹ (hierna "Routekaart 2050") wordt erkend dat het testen van nieuwe benaderingen voor de matiging van de klimaatverandering essentieel blijft voor de overgang naar een koolstofarme economie. Tevens moet worden gezorgd voor aanpassing aan de klimaatverandering als een sectoroverschrijdende prioriteit van de Unie. Voorts zijn de algemene bevordering van de governance en bewustmaking essentieel om constructieve resultaten te boeken en voor betrokkenheid van belanghebbenden te zorgen. Het subprogramma Klimaatactie moet daarom inspanningen ondersteunen die aan drie specifieke prioritaire gebieden bijdragen: Matiging van de klimaatverandering, Aanpassing aan de klimaatverandering en Klimaatgovernance en informatie. Door het LIFE-programma gefinancierde projecten moeten aan de verwezenlijking van de specifieke doelstellingen van meer dan een van die prioritaire gebieden kunnen bijdragen en er moet meer dan een lidstaat aan kunnen deelnemen.
- (16) Het prioritaire gebied Matiging van de klimaatverandering moet bijdragen aan de ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van klimaatgerelateerd beleid en klimaatgerelateerde wetgeving van de Unie, met name wat betreft de monitoring van en verslaglegging over broeikasgassen, beleid inzake landgebruik, veranderingen in landgebruik en bosbouw, de regeling voor de handel in emissierechten, de inspanningen van de lidstaten om hun broeikasgasemissies terug te dringen, koolstofafvang en -opslag, hernieuwbare energie, energie-efficiëntie, vervoer en brandstoffen, de bescherming van de ozonlaag en gefluoreerde gassen.
- (17) De eerste gevolgen van de klimaatverandering doen zich in Europa en in de rest van de wereld al voelen in de vorm van extreme weersomstandigheden die tot overstromingen en perioden van droogte leiden, en in de vorm van een stijging van de temperaturen en van de zeespiegel. Met het oog op een weerbaarder Unie moet het prioritaire gebied Aanpassing aan de klimaatverandering daarom via specifieke aanpassingsmaatregelen en -strategieën mensen, economische sectoren en regio's helpen zich aan zulke gevolgen aan te passen. Acties op dit gebied moeten complementair zijn met acties die in aanmerking komen voor financiering in het kader van het financieringsinstrument voor civiele bescherming.
- (18) De volledige tenuitvoerlegging van wetgeving en beleid inzake milieu en klimaat is onlosmakelijk verbonden met betere governance, een grotere betrokkenheid van belanghebbenden en de verspreiding van informatie. In beide subprogramma's moet het prioritaire gebied Governance en informatie daarom de ontwikkeling van platforms en de uitwisseling van beste praktijken inzake naleving en handhaving en de creatie van een draagvlak onder de bevolking en bij de belanghebbenden voor beleidsinspanningen van de Unie op het gebied van milieu en klimaat ondersteunen. Met name moet het verbeteringen ondersteunen met betrekking tot de verspreiding van kennis, bewustmaking, deelneming van het publiek, toegang tot informatie en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden.
- (19) Steun in het kader van deze verordening moet worden verleend overeenkomstig Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002 van de Raad van 25 juni 2002 houdende

---

⁴¹ COM(2011) 112 definitief van 8.3.2011.

het Financieel Reglement van toepassing op de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen⁴². Met het oog op een zo goed mogelijk gebruik van de fondsen van de Unie en Europese meerwaarde moeten krachtens het LIFE-programma gefinancierde projecten voldoen aan de subsidiabiliteitscriteria. Projecten met sectoroverschrijdende gevolgen moeten worden aangemoedigd. De Commissie moet ook het gebruik van groene overheidsopdrachten bevorderen en aanmoedigen, met name bij de uitvoering van projecten.

- (20) Om ervoor te zorgen dat de concurrentievoorwaarden voor alle ondernemingen die actief zijn op de interne markt gelijk blijven en om concurrentievervalsingen te voorkomen, moet in het kader van het LIFE-programma verstrekte financiering waar mogelijk worden ingezet om marktfalen aan te pakken. Indien de financiering staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie vormt, moet ze, in overeenstemming met de staatssteunregels worden opgezet teneinde vervalsingen van de markt zoals de verdringing van private financiering, de totstandkoming van ondoelmatige marktstructuren of de instandhouding van inefficiënte bedrijven te voorkomen en mag ze niet ten uitvoer worden gelegd alvorens ze door de Commissie is goedgekeurd overeenkomstig artikel 108, lid 3, van het Verdrag, tenzij ze in overeenstemming is met een verordening die is vastgesteld overeenkomstig Verordening (EG) nr. 994/98 van de Raad van 7 mei 1998 betreffende de toepassing van de artikelen 92 en 93 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap op bepaalde soorten van horizontale steunmaatregelen⁴³.
- (21) Met het oog op een betere tenuitvoerlegging van het milieu- en klimaatbeleid en meer integratie van milieu- en klimaatdoelstellingen in ander beleid, moet het LIFE-programma projecten bevorderen die geïntegreerde benaderingen van de tenuitvoerlegging van de milieu- en klimaatwetgeving en het milieu- en klimaatbeleid ondersteunen. Voor het subprogramma Milieu moeten die projecten hoofdzakelijk worden toegespitst op de tenuitvoerlegging van de biodiversiteitsstrategie van de Unie voor 2020, met bijzondere aandacht voor het doeltreffende beheer en de consolidatie van het bij Richtlijn 92/43/EEG van de Raad opgezette Natura 2000-netwerk door de tenuitvoerlegging van de prioritaire actiekaders waarin is voorzien in artikel 8 van die richtlijn, van Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid⁴⁴ en van de wetgeving inzake afval en lucht. Hoewel deze projecten zijn toegespitst op de aangewezen thema's, zijn het multifunctionele uitvoeringsmechanismen (bijvoorbeeld gericht op milieuvoordelen en capaciteitsopbouw) waarmee resultaten op andere beleidsgebieden, met name Richtlijn 2008/56/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu (hierna de "kaderrichtlijn mariene strategie")⁴⁵ kunnen worden geboekt. Soortgelijke projecten kunnen ook op andere milieugebieden worden overwogen. Voor het subprogramma Klimaatactie moeten die projecten met name betrekking hebben op strategieën en actieplannen voor de matiging van en de aanpassing aan de klimaatverandering. Dit type projecten mag uitsluitend een reeks

---

⁴² PB L 248 van 16.9.2002, blz. 1.

⁴³ PB L 142 van 14.5.1998, blz. 1.

⁴⁴ PB L 327 van 22.12.2000, blz. 1.

⁴⁵ PB L 164 van 25.6.2008, blz. 19.

specifieke activiteiten en maatregelen ondersteunen, terwijl andere activiteiten die in het project opgenomen activiteiten aanvullen, uit andere financieringsprogramma's, alsook met nationale en regionale middelen en middelen van de private sector moeten worden gefinancierd. Financiering door het LIFE-programma moet synergieën benutten en door een strategische focus op milieu en klimaat voor samenhang tussen verschillende financieringsbronnen van de Unie zorgen.

- (22) De Unie is partij bij het VN/ECE-verdrag inzake toegang tot informatie, publieke inspraak en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden (hierna het "Verdrag van Aarhus"). Daarom moet het werk van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) worden gesteund aangezien zij, door in het raam van het beleidsontwikkelingsproces de zorgen en de standpunten van de burgers van de Unie te verdedigen, op doeltreffende wijze bijdragen aan de doelen van het Verdrag van Aarhus, alsook aan de tenuitvoerlegging ervan en aan de verhoging van het bewustzijn inzake milieu- en klimaatgerelateerde problemen en beleidsmatige oplossingen daarvoor. Het LIFE-programma moet een brede waaier van voor de Unie belangrijke, hoofdzakelijk op het gebied van milieu en/of klimaatactie actieve ngo's steunen door op concurrerende en transparante wijze exploitatiesubsidies toe te kennen om hen te helpen doeltreffende bijdragen aan het beleid van de Unie te leveren en hun capaciteit op te bouwen en te versterken zodat zij efficiëntere partners worden.
- (23) Om haar rol bij het initiëren van de ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van milieu- en klimaatbeleid te vervullen, moet de Commissie middelen van het LIFE-programma gebruiken ter ondersteuning van de initiëring, tenuitvoerlegging en mainstreaming van de wetgeving en het beleid van de Unie inzake milieu en klimaat, met inbegrip van de aankoop van diensten en goederen. Financiële middelen die in het kader van deze verordening worden uitgetrokken voor communicatieactiviteiten moeten ook communicatie over de politieke prioriteiten van de Unie dekken⁴⁶.
- (24) De huidige kloof op de markt tussen de vraag naar en het aanbod aan leningen, aandelenkapitaal en risicokapitaal zal tegen de achtergrond van een financiële crisis wellicht voortduren en het is daarom passend te voorzien in de mogelijkheid om met financiële instrumenten milieu- of klimaatgerelateerde projecten met een inkomstengenererend vermogen te steunen. Door het LIFE-programma ondersteunde financieringsinstrumenten moeten worden gebruikt om op kosteneffectieve wijze en in overeenstemming met de doelstellingen van het programma tegemoet te komen aan specifieke behoeften van de markt, maar mogen niet in de plaats komen van private financiering. Financiële instrumenten kunnen worden gecombineerd met uit de begroting van de Unie gefinancierde subsidies, met inbegrip van subsidies in het kader van deze verordening.
- (25) Uit de ervaringen met vorige instrumenten is duidelijk de behoefte gebleken om op meerjarige basis te programmeren en om de inspanningen op concrete prioriteiten van het milieu- en klimaatbeleid en op concrete actiegebieden te concentreren. Zulke meerjarige werkprogramma's moeten flexibel zijn ten aanzien van de verwezenlijking van de streefdoelen en doelstellingen van het LIFE-programma en potentiële aanvragers tegelijk de voor het plannen, opstellen en indienen van voorstellen vereiste stabiliteit met betrekking tot prioritaire gebieden bieden. Daartoe moeten die

---

⁴⁶ COM(2011) 500 definitief van 29.6.2011, Deel II (Beleidsfiches), blz. 7.

meerjarige werkprogramma's een geldigheidsduur van twee jaar en niet-exhaustieve prioriteiten hebben.

- (26) Met het oog op de vereenvoudiging van het LIFE-programma en de vermindering van de administratieve lasten voor aanvragers en begunstigden moet meer gebruik worden gemaakt van vaste tarieven en forfaitaire bedragen en moet de financiering worden toegespitst op meer specifieke kostencategorieën. Als compensatie voor niet-subsidiabele kosten en teneinde het effectieve niveau van de in het kader van het LIFE-programma verleende steun te handhaven, moeten de cofinancieringspercentages over het algemeen 70 % en in specifieke gevallen 80 % bedragen.
- (27) Om aanpassingen mogelijk te maken, moeten het LIFE-programma en de subprogramma's regelmatig worden gemonitord en geëvalueerd op basis van relevante indicatoren. Om de positieve neveneffecten aan te tonen die beide subprogramma's op klimaatactie en biodiversiteit kunnen hebben, en om informatie te verstrekken over het niveau van de uitgaven, moet in het kader van de monitoring van het LIFE-programma toezicht worden gehouden op klimaatgerelateerde uitgaven en biodiversiteitsgerelateerde uitgaven, zoals uiteengezet in de MFK-mededeling. Dergelijk toezicht moet worden gehouden op basis van een eenvoudige methodologie, door de uitgaven in een van de volgende drie categorieën onder te brengen: uitsluitend klimaat/biodiversiteitsgerelateerd (als 100 % te rekenen), in belangrijke mate klimaat/biodiversiteitsgerelateerd (als 40 % te rekenen) en niet klimaat/biodiversiteitsgerelateerd (als 0 % te rekenen). Die methodologie mag niet uitsluiten dat waar passend nauwkeurigere methoden worden gebruikt.
- (28) De financiële belangen van de Unie moeten gedurende de gehele uitgavencyclus worden beschermd door middel van proportionele maatregelen, waaronder de preventie, de opsporing en het onderzoek van onregelmatigheden, de terugvordering van verloren gegane, ten onrechte betaalde of slecht bestede middelen en, indien nodig, sancties.
- (29) Met het oog op eenvormige voorwaarden voor de tenuitvoerlegging van deze verordening met betrekking tot de vaststelling van de meerjarige werkprogramma's moeten aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden verleend. Deze bevoegdheden moeten worden uitgeoefend overeenkomstig Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren⁴⁷.
- (30) Om te waarborgen dat de middelen van de Unie optimaal worden gebruikt en om voor Europese meerwaarde te zorgen, moet de bevoegdheid om handelingen vast te stellen overeenkomstig artikel 290 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie aan de Commissie worden gedelegeerd met betrekking tot de subsidiabiliteitscriteria voor de selectie van projecten, de criteria voor een evenwichtige geografische spreiding van "geïntegreerde projecten" en op de specifieke thematische prioriteiten toepasselijke prestatie-indicatoren. Het is van bijzonder

---

⁴⁷ PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13.

belang dat de Commissie bij haar voorbereidende werkzaamheden passende raadplegingen houdt, onder meer op deskundigenniveau. De Commissie moet bij de voorbereiding en opstelling van de gedelegeerde handelingen zorgen voor gelijktijdige, snelle en adequate toezending van de desbetreffende documenten aan het Europees Parlement en de Raad.

- (31) Verordening (EG) nr. 614/2007 moet daarom worden ingetrokken.
- (32) Om te zorgen voor een soepele overgang tussen het LIFE-programma en de krachtens Verordening (EG) nr. 614/2007 vastgestelde maatregelen moeten de monitoring, de audit en de kwalitatieve beoordeling van in het kader van die verordening gefinancierde activiteiten na het verstrijken van die verordening worden voortgezet.
- (33) De meerwaarde van het LIFE-programma volgt uit de specificiteit van de aanpak en uit de doelgerichtheid ervan, waardoor de interventies in het bijzonder zijn toegesneden op milieu- en klimaatbehoeften. Door een betere bundeling van middelen en deskundigheid kan het LIFE-programma bijdragen aan een doeltreffendere tenuitvoerlegging van milieubeleidsmaatregelen dan mogelijk is door afzonderlijke acties van de lidstaten. Tevens biedt het een platform voor het ontwikkelen en uitwisselen van beste praktijken en kennis, het verbeteren, in gang zetten en versnellen van wijzigingen van de tenuitvoerlegging van het acquis, het opbouwen van capaciteit en het steunen van private actoren, met name kmo's, bij het testen van kleinschalige technologieën, en biedt het lidstaten en belanghebbenden de mogelijkheid van elkaar te leren. Bovendien creëert het LIFE-programma synergieën tussen uniale en nationale financiering terwijl het ook als hefboom fungeert voor aanvullende financiering van de private sector waardoor het de samenhang van de interventie van de Unie versterkt en een eenvormiger tenuitvoerlegging van het acquis in de hand werkt.
- (34) Aangezien de doelstellingen van de voorgestelde acties, namelijk bijdragen aan de tenuitvoerlegging en de ontwikkeling van beleid en wetgeving van de Unie inzake milieu en klimaat, met inbegrip van de integratie van de milieu- en klimaatdoelstellingen in ander beleid, en het bevorderen van betere governance, niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt en dus vanwege de omvang en de gevolgen van de actie beter op het niveau van de Unie kunnen worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen treffen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel, gaat deze verordening niet verder dan nodig is om die doelstellingen te verwezenlijken,

HEBBEN DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

TITEL I

HET PROGRAMMA VOOR HET MILIEU EN KLIMAATACTIE (LIFE)

Artikel 1

Vaststelling van het programma

Er wordt een programma voor het milieu en klimaatactie voor de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2020 (hierna het "LIFE-programma") vastgesteld.

Artikel 2

Definities

Voor de toepassing van deze verordening gelden de volgende definities:

- (a) "proefprojecten": projecten waarbij een techniek of methode wordt toegepast die niet voorheen of elders is toegepast of getest en die potentiële milieu- of klimaatvoordelen bieden ten opzichte van de huidige beste praktijk;
- (b) "demonstratieprojecten": projecten voor het in praktijk brengen, testen, evalueren en verspreiden van acties, methoden of benaderingen die nieuw of onbekend zijn in de specifieke – bijvoorbeeld geografische, ecologische, sociaaleconomische – context van het project en die elders in soortgelijke omstandigheden kunnen worden toegepast;
- (c) "projecten in verband met beste praktijken": projecten waarbij passende, kosteneffectieve, geavanceerde technieken, methoden en benaderingen worden toegepast die rekening houden met de specifieke context van het project;
- (d) "geïntegreerde projecten": projecten waarbij op duurzame wijze en op een grote territoriale schaal, met name regionale, multiregionale of nationale schaal, door specifieke milieu- of klimaatwetgeving van de Unie voorgeschreven, uit andere handelingen van de Unie voortvloeiende of door de lidstaten ontwikkelde strategieën of actieplannen inzake milieu of klimaat worden uitgevoerd;
- (e) "projecten voor technische bijstand": projecten ter ondersteuning van de voorbereiding van de onder d), bedoelde geïntegreerde projecten;
- (f) "voorbereidende projecten": projecten ter ondersteuning van specifieke behoeften voor de tenuitvoerlegging en de ontwikkeling van beleid en wetgeving van de Unie inzake milieu en klimaat.

Artikel 3

Doelstellingen en indicatoren

1. Het LIFE-programma heeft met name de volgende algemene doelstellingen:
  - (a) bijdragen aan de overgang naar een hulpbronnenefficiënte, koolstofarme en klimaatbestendige economie, aan de bescherming en de verbetering van de kwaliteit van het milieu en aan het tot staan brengen en ombuigen van het biodiversiteitsverlies;
  - (b) de ontwikkeling, tenuitvoerlegging en handhaving van het beleid en de wetgeving van de Unie inzake milieu en klimaat verbeteren en de integratie en

mainstreaming van milieu- en klimaatdoelstellingen in het andere beleid van de Unie en in de praktijken van de publieke en private sector in gang zetten en bevorderen, mede door capaciteitsvergroting;

- (c) betere milieu- en klimaatgovernance op alle niveaus ondersteunen.

Daarmee draagt het LIFE-programma bij aan duurzame ontwikkeling en aan de verwezenlijking van de doelstellingen en streefdoelen van de Europa 2020-strategie.

- 2. De prestaties van het LIFE-programma worden met name aan de hand van de volgende indicatoren beoordeeld:

- (a) met betrekking tot de in lid 1, onder a), bedoelde doelstelling, de aan het programma toe te schrijven milieu- en klimaatverbeteringen. Ten aanzien van de doelstelling om bij te dragen aan het tot staan brengen en ombuigen van het biodiversiteitsverlies worden de aan het programma toe te schrijven milieuverbeteringen afgemeten aan het herstelde of onder adequaat beheer gebrachte percentage van het Natura 2000-netwerk, het areaal aan herstelde ecosysteemdiensten en het aantal en type van de doelhabitats en -soorten waarvan de staat van instandhouding verbetert;
- (b) met betrekking tot de in lid 1, onder b), bedoelde doelstellingen in verband met ontwikkeling en tenuitvoerlegging, het aantal ontwikkelde of ondernomen interventies waarmee plannen, programma's of strategieën uit hoofde van het beleid en de wetgeving van de Unie inzake milieu en klimaat ten uitvoer worden gelegd, en het aantal voor herhaling of overdracht geschikte interventies;
- (c) met betrekking tot de in lid 1, onder b), bedoelde doelstellingen in verband met integratie, het aantal interventies waarmee synergieën worden verwezenlijkt of die zijn gemainstreamd in met andere financieringsprogramma's van de Unie, of die zijn geïntegreerd in de praktijk van de openbare of de private sector;
- (d) met betrekking tot de in lid 1, onder c), bedoelde doelstelling, het aantal interventies voor betere governance, de verspreiding van informatie en de bewustmaking van milieu- en klimaataspecten.

De Commissie wordt gemachtigd om overeenkomstig artikel 30 gedelegeerde handelingen vast te stellen met betrekking tot de prestatie-indicatoren met het oog op de toepassing ervan op thematische prioriteiten die zijn vastgesteld in de in artikel 24 bedoelde meerjarige werkprogramma's.

- 3. De in lid 1 bedoelde doelstellingen worden nagestreefd middels de volgende subprogramma's (hierna de "subprogramma's"):

- (a) het subprogramma Milieu;
- (b) het subprogramma Klimaatactie.

Artikel 4

Budget

1. De financiële middelen voor de uitvoering van het LIFE-programma bedragen 3 618 000 000 euro⁴⁸.
2. De begrotingsmiddelen worden als volgt over de subprogramma's verdeeld:
  - (a) 2 713 500 000 euro van de in lid 1 bedoelde algemene financiële middelen wordt toegewezen aan het subprogramma Milieu.
  - (b) 904 500 000 euro van de in lid 1 bedoelde algemene financiële middelen wordt toegewezen aan het subprogramma Klimaatactie.

Artikel 5

Deelneming van derde landen aan het LIFE-programma

Het LIFE-programma staat open voor deelneming van de volgende landen:

- (a) landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) die partij zijn bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (EER);
- (b) kandidaat-lidstaten en potentiële kandidaat-lidstaten van de Unie en tot de Unie toetredende landen;
- (c) landen die onder het Europees nabuurschapsbeleid vallen;
- (d) landen die lid zijn geworden van het Europees Milieuagentschap, overeenkomstig Verordening (EG) nr. 993/1999 van de Raad van 29 april 1999 tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 1210/90 inzake de oprichting van het Europees Milieuagentschap en het Europees milieuobservatie- en -informatienetwerk⁴⁹.

De deelneming van die landen is onderworpen aan de voorwaarden van de respectieve bilaterale of multilaterale overeenkomsten tot vaststelling van de algemene beginselen voor hun deelname aan programma's van de Unie.

Artikel 6

Activiteiten buiten de Unie

1. Onverminderd artikel 5 kunnen met het LIFE-programma activiteiten buiten de Unie worden gefinancierd voor zover die activiteiten onontbeerlijk zijn om milieu- of klimaatdoelstellingen van de Unie te verwezenlijken of om de doeltreffendheid van in de lidstaten verrichte interventies te waarborgen.

---

⁴⁸ Alle cijfers in huidige prijzen.
⁴⁹ PB L 117 van 5.5.1999, blz. 1.

2. Een buiten de Unie gevestigde rechtspersoon kan deelnemen aan de in artikel 18 bedoelde projecten, voor zover de begunstigde die het project coördineert in de Unie is gevestigd en de buiten de Unie uit te voeren activiteit voldoet aan de in lid 1 vastgestelde vereisten.

Artikel 7

Internationale samenwerking

Indien zulks nodig is ter verwezenlijking van de in artikel 3 bedoelde doelstellingen is in de loop van de tenuitvoerlegging van het LIFE-programma samenwerking met internationale organisaties, hun instellingen en organen mogelijk.

Artikel 8

Complementariteit

1. De Commissie en de lidstaten zorgen ervoor dat de steun van het LIFE-programma consistent is met de beleidsmaatregelen en prioriteiten van de Unie en complementair is met de andere instrumenten van de Unie.
2. In het kader van het LIFE-programma gefinancierde activiteiten voldoen aan de wetgeving van de Unie en van de lidstaten, waaronder de staatssteunregels van de Unie. Met name wordt financiering in het kader van het LIFE-programma die staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie vormt, door de lidstaten bij de Commissie aangemeld en mag ze niet worden uitgevoerd alvorens ze door de Commissie is goedgekeurd overeenkomstig artikel 108, lid 3, van het Verdrag, tenzij ze in overeenstemming is met een overeenkomstig Verordening (EG) nr. 994/98 van de Raad vastgestelde verordening.
3. Om synergieën te creëren, met name in de context van de in artikel 18, onder d), bedoelde geïntegreerde projecten, en om het gebruik van in het kader van het LIFE-programma ontwikkelde oplossingen, methoden en benaderingen te ondersteunen, zorgen de Commissie en de lidstaten overeenkomstig hun respectieve verantwoordelijkheden voor coördinatie tussen het LIFE-programma en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds, het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij. Op het niveau van de Unie vindt de coördinatie plaats binnen het in artikel 10 van Verordening (EU) nr. ... (GSK-verordening) bedoelde gemeenschappelijk strategisch kader.
4. De Commissie zorgt ook voor consistentie en synergieën en voorkomt overlapping tussen het LIFE-programma en andere beleidsmaatregelen en instrumenten van de Unie, met name Horizon 2020 en die in het kader van het externe optreden van de Unie.

TITEL II

DE SUBPROGRAMMA'S

HOOFDSTUK 1

Het subprogramma Milieu

Artikel 9

Specifieke prioritaire gebieden van het subprogramma Milieu

1. Het subprogramma Milieu heeft drie prioritaire gebieden:
  - Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik;
  - Biodiversiteit;
  - Milieugovernance en informatie.
2. Ten minste 50 % van de begrotingsmiddelen die worden toegewezen aan projecten die door middel van subsidies voor het uitvoeren van acties in het kader van het subprogramma Milieu worden gesteund, zijn bestemd voor projecten ter ondersteuning van natuur- en biodiversiteitsbehoud.

Artikel 10

Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik

De specifieke doelstellingen van het subprogramma Milieu voor het prioritaire gebied Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik zijn met name:

- (a) het ontwikkelen, testen en demonstreren van beleids- of beheersbenaderingen, beste praktijken en oplossingen voor milieu-uitdagingen die geschikt zijn voor herhaling, overdracht of mainstreaming, ook met betrekking tot de koppeling tussen milieu en gezondheid en ter ondersteuning van beleid en wetgeving inzake efficiënt hulpbronnengebruik, met inbegrip van het stappenplan voor efficiënt hulpbronnengebruik in Europa;
- (b) het steunen van de toepassing, de ontwikkeling, het testen en de demonstratie van geïntegreerde benaderingen voor de tenuitvoerlegging van plannen en programma's uit hoofde van het beleid en de wetgeving van de Unie inzake milieu, vooral op het gebied van water, afval en lucht;
- (c) het verbeteren van de kennisbasis voor de ontwikkeling, beoordeling, monitoring en evaluatie van het beleid en de wetgeving van de Unie inzake milieu en voor de beoordeling en monitoring van de factoren, vormen van druk en reacties die het milieu binnen en buiten de Unie beïnvloeden.

Artikel 11

Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Biodiversiteit

De specifieke doelstellingen van het subprogramma Milieu voor het prioritaire gebied Biodiversiteit zijn met name:

- (a) het bijdragen aan de tenuitvoerlegging van beleid en wetgeving van de Unie inzake biodiversiteit, met inbegrip van de biodiversiteitsstrategie van de Unie voor 2020, Richtlijn 2009/147/EG en Richtlijn 92/43/EEG, met name door het toepassen, ontwikkelen, testen en demonstreren van benaderingen, beste praktijken en toepassingen;
- (b) het ondersteunen van de verdere ontwikkeling, tenuitvoerlegging en beheer van het in artikel 3 van Richtlijn 92/43/EEG opgezette Natura 2000-netwerk, met name het toepassen, ontwikkelen, testen en demonstreren van geïntegreerde benaderingen voor de tenuitvoerlegging van de in artikel 8 van Richtlijn 92/43/EEG bedoelde prioritaire actiekaders;
- (c) het verbeteren van de kennisbasis voor de ontwikkeling, beoordeling, monitoring en evaluatie van biodiversiteitsbeleid en -wetgeving van de Unie en voor de beoordeling en monitoring van de factoren, vormen van druk en reacties die het milieu binnen en buiten de Unie beïnvloeden.

Artikel 12

Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Milieugovernance en informatie

De specifieke doelstellingen van het subprogramma Milieu voor het prioritaire gebied Milieugovernance en informatie zijn met name:

- (a) het bevorderen van bewustmaking inzake milieukwesties, met inbegrip van het verwerven van steun van het publiek en van de belanghebbenden voor beleidsvorming van de Unie op milieugebied en het bevorderen van onderricht in duurzame ontwikkeling;
- (b) het steunen van communicatie, beheer en informatieverspreiding met betrekking tot het milieu en het vergemakkelijken van het delen van kennis over succesvolle oplossingen en praktijken met betrekking tot het milieu, onder meer door het ontwikkelen van samenwerkingsplatformen tussen belanghebbenden en opleiding;
- (c) het bevorderen van en bijdragen aan doeltreffender naleving en handhaving van de milieuwetgeving van de Unie, met name door de ontwikkeling en verspreiding van beste praktijken en beleidsbenaderingen te bevorderen;
- (d) het bevorderen van betere milieugovernance door een bredere betrokkenheid van belanghebbenden, met inbegrip van ngo's, bij het overleg over en de tenuitvoerlegging van het beleid.

HOOFDSTUK 2

Het subprogramma Klimaatactie

Artikel 13

Specifieke prioritaire gebieden van het subprogramma Klimaatactie

Het subprogramma Klimaatactie heeft drie prioritaire gebieden:

- Matiging van de klimaatverandering;
- Aanpassing aan de klimaatverandering;
- Klimaatgovernance en informatie.

Artikel 14

Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Matiging van de klimaatverandering

Om bij te dragen aan de vermindering van de emissies van broeikasgassen heeft het prioritaire gebied Matiging van de klimaatverandering de volgende specifieke doelstellingen:

- (a) het bijdragen aan de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van beleid en wetgeving van de Unie inzake matiging, met inbegrip van mainstreaming in verschillende beleidsgebieden, met name door het ontwikkelen, testen en demonstreren van beleids- of beheersbenaderingen, beste praktijken en oplossingen voor de matiging van de klimaatverandering;
- (b) het verbeteren van de kennisbasis voor de ontwikkeling, beoordeling, monitoring, evaluatie en tenuitvoerlegging van doeltreffende matigingsacties en -maatregelen en het verhogen van de capaciteit om die kennis in de praktijk toe te passen;
- (c) het vergemakkelijken van de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van geïntegreerde benaderingen, zoals voor strategieën en actieplannen inzake matiging op lokaal, regionaal of nationaal niveau;
- (d) het bijdragen aan de ontwikkeling en demonstratie van innovatieve matigingstechnologieën, -systemen, -methoden en -instrumenten die geschikt zijn voor herhaling, overdracht of mainstreaming.

Artikel 15

Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Aanpassing aan de klimaatverandering

Om bij te dragen aan het ondersteunen van inspanningen die leiden tot een hogere klimaatbestendigheid heeft het prioritaire gebied Aanpassing aan de klimaatverandering de volgende specifieke doelstellingen:

- (a) het bijdragen aan de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van beleid en wetgeving van de Unie inzake matiging, met inbegrip van mainstreaming in verschillende beleidsgebieden, met name door het ontwikkelen, testen en demonstreren van beleids- of beheersbenaderingen, beste praktijken en oplossingen voor de aanpassing aan de klimaatverandering;
- (b) het verbeteren van de kennisbasis voor de ontwikkeling, beoordeling, monitoring, evaluatie en tenuitvoerlegging van doeltreffende aanpassingsacties en -maatregelen en het verhogen van de capaciteit om die kennis in de praktijk toe te passen;
- (c) het vergemakkelijken van de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van geïntegreerde benaderingen, zoals voor strategieën en actieplannen inzake aanpassing op lokaal, regionaal of nationaal niveau;
- (d) het bijdragen aan de ontwikkeling en demonstratie van innovatieve aanpassingstechnologieën, -systemen, -methoden en -instrumenten die geschikt zijn voor herhaling, overdracht of mainstreaming.

Artikel 16

Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Klimaatgovernance en informatie

De specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Klimaatgovernance en informatie zijn met name:

- (a) het bevorderen van bewustmaking inzake klimaatkwesities, met inbegrip van het verwerven van steun van het publiek en van de belanghebbenden voor beleidsvorming van de Unie op klimaatgebied, en het bevorderen van onderricht in duurzame ontwikkeling;
- (b) het steunen van communicatie, beheer en informatieverspreiding op klimaatgebied en het vergemakkelijken van het delen van kennis over succesvolle oplossingen en praktijken op klimaatgebied, onder meer door het ontwikkelen van samenwerkingsplatformen tussen belanghebbenden en opleiding;
- (c) het bevorderen van en bijdragen aan doeltreffender naleving en handhaving van de klimaatwetgeving van de Unie, met name door de ontwikkeling en verspreiding van beste praktijken en beleidsbenaderingen te bevorderen;
- (d) het bevorderen van betere klimaatgovernance, door een bredere betrokkenheid van belanghebbenden, met inbegrip van ngo's, bij het overleg over en de tenuitvoerlegging van het beleid.

TITEL III

GEMEENSCHAPPELIJKE UITVOERINGSBEPALINGEN

HOOFDSTUK 1

Financiering

Artikel 17

Soorten financiering

1. De financiering door de Unie kan de volgende juridische vormen aannemen:
  - (a) subsidies;
  - (b) contracten voor overheidsopdrachten;
  - (c) bijdragen aan financiële instrumenten overeenkomstig de in Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002 vastgestelde algemene bepalingen voor financiële instrumenten en in specifieke handelingen van de Unie vastgestelde vereisten van meer operationele aard;
  - (d) andere interventies die nodig zijn ter verwezenlijking van de in artikel 3 bedoelde doelstellingen.
2. De Commissie voert deze verordening uit overeenkomstig Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002.
3. Financiering in het kader van deze verordening die staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie vormt, wordt uitgevoerd overeenkomstig de toepasselijke staatssteunregels van de Unie.

Artikel 18

Projecten

De volgende projecten kunnen worden gefinancierd met subsidies voor het uitvoeren van acties:

- (a) proefprojecten;
- (b) demonstratieprojecten;
- (c) projecten in verband met beste praktijken;
- (d) geïntegreerde projecten die hoofdzakelijk betrekking hebben op de gebieden natuur, water, afval, lucht en de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering;

- (e) projecten voor technische bijstand;
- (f) voorbereidende projecten;
- (g) informatie-, bewustmakings- en verspreidingsprojecten;
- (h) andere projecten die nodig zijn ter verwezenlijking van de in artikel 3 bedoelde doelstellingen.

Artikel 19

Subsidiabiliteitscriteria voor projecten

1. In artikel 18 bedoelde projecten voldoen aan de volgende subsidiabiliteitscriteria:
  - (a) het project is van belang voor de Unie doordat het een significante bijdrage levert aan de verwezenlijking van een van de in artikel 3 vastgestelde doelstellingen van het LIFE-programma;
  - (b) het project zorgt voor een kosteneffectieve benadering en is technisch en financieel samenhangend;
  - (c) de voorgestelde tenuitvoerlegging is deugdelijk.

De Commissie wordt gemachtigd om overeenkomstig artikel 30 gedelegeerde handelingen vast te stellen met betrekking tot de voorwaarden voor de toepassing van het in lid 1, onder a), bedoelde criterium teneinde dat criterium aan te passen aan de specifieke, in de artikelen 9 en 13 vastgestelde prioritaire gebieden.

2. Door het LIFE-programma gefinancierde projecten bevorderen waar mogelijk synergieën tussen verschillende doelstellingen en het gebruik van groene overheidsopdrachten.
3. In artikel 18, onder d), bedoelde geïntegreerde projecten behelzen indien passend de participatie van belanghebbenden en bevorderen zo mogelijk de coördinatie met en de beschikbaarstelling van andere financieringsbronnen van de Unie.

Overeenkomstig de beginselen van solidariteit en inspanningsverdeling zorgt de Commissie voor geografisch evenwicht in de toewijzingsprocedure voor geïntegreerde projecten. De Commissie wordt gemachtigd om overeenkomstig artikel 30 gedelegeerde handelingen vast te stellen met betrekking tot de criteria voor de toepassing van geografisch evenwicht op elk in artikel 18, onder d), bedoeld thematisch gebied.

4. Wanneer transnationale samenwerking essentieel is om milieubescherming en klimaatdoelstellingen te waarborgen, besteedt de Commissie bijzondere aandacht aan transnationale projecten en streeft zij ernaar om minstens 15 % van de begrotingsmiddelen aan transnationale projecten toe te wijzen.

Artikel 20

Cofinancieringspercentages en subsidiabiliteit van kosten voor projecten

1. Het maximumpercentage voor cofinanciering van de in artikel 18 bedoelde projecten bedraagt 70 % van de subsidiabele kosten. Bij wijze van uitzondering bedraagt het maximumpercentage voor cofinanciering voor in artikel 18, onder d) en f), bedoelde projecten 80 % van de subsidiabele kosten.
2. Btw-afdrachten worden niet als subsidiabele kosten voor in artikel 18 bedoelde projecten beschouwd.

Kosten met betrekking tot de aankoop van grond komen in aanmerking voor financiering door de Unie voor in artikel 18 bedoelde projecten op voorwaarde dat:

- de aankoop bijdraagt aan het verbeteren, behouden en herstellen van de integriteit van het krachtens artikel 3 van Richtlijn 92/43/EEG opgezette Natura 2000-netwerk;
- de landaankoop de enige of kostenefficiëntste manier is om de beoogde instandhouding te verwezenlijken;
- het aangekochte land op lange termijn bestemd is voor doeleinden die in overeenstemming zijn met de doelstellingen van de artikelen 11, 14 of 15; en
- de betrokken lidstaat er door middel van overdracht of op een andere wijze voor zorgt dat deze grond langdurig voor natuurbeschermingsdoeleinden bestemd blijft.

Artikel 21

Exploitatiesubsidies

1. Met exploitatiesubsidies wordt steun verleend aan bepaalde exploitatie- en administratiekosten van niet-winstgevende entiteiten die een doel van algemeen Europees belang nastreven, hoofdzakelijk actief zijn op het gebied van milieu en/of klimaatactie en betrokken zijn bij de ontwikkeling, tenuitvoerlegging en handhaving van beleid en wetgeving van de Unie.
2. Het maximumpercentage voor cofinanciering door de Unie van in lid 1 bedoelde projecten bedraagt 70 % van de subsidiabele kosten.

Artikel 22

Andere soorten activiteiten

Ter verwezenlijking van de in artikel 3 bedoelde doelstellingen kan het LIFE-programma door de Commissie ondernomen acties ter ondersteuning van de initiëring, tenuitvoerlegging en mainstreaming van beleidsmaatregelen en wetgeving van de Unie inzake milieu en klimaat uitgevoerde acties financieren. Zulke acties zijn onder meer:

- (a) informatie en communicatie, met inbegrip van bewustmakingscampagnes. Financiële middelen die in het kader van deze verordening worden toegewezen aan communicatieactiviteiten hebben ook betrekking op institutionele communicatie over de politieke prioriteiten van de Unie;
- (b) studies, onderzoeken, modellering en het uitwerken van scenario's;
- (c) de voorbereiding, tenuitvoerlegging, monitoring, controle en evaluatie van projecten, beleidsmaatregelen, programma's en wetgeving;
- (d) workshops, conferenties en vergaderingen;
- (e) netwerkvorming en platforms voor beste praktijken;
- (f) andere activiteiten die nodig zijn ter verwezenlijking van de in artikel 3 bedoelde doelstellingen.

Artikel 23

Begunstigden

Het LIFE-programma kan openbare en/of private entiteiten financieren.

HOOFDSTUK 2

Uitvoeringsmaatregelen

Artikel 24

Meerjarige werkprogramma's

1. De Commissie stelt meerjarige werkprogramma's voor het LIFE-programma vast. De desbetreffende uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 29, lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure.
2. Elk meerjarig werkprogramma heeft een looptijd van ten minste twee jaar en omvat, in overeenstemming met de doelstellingen van artikel 3, het volgende:
  - (a) de looptijd van het meerjarig werkprogramma;
  - (b) de verdeling van middelen tussen de prioritaire gebieden en tussen verschillende soorten financiering binnen elk subprogramma;
  - (c) de thematische prioriteiten voor projecten die gedurende de door het meerjarige werkprogramma bestreken periode zullen worden gefinancierd;
  - (d) kwalitatieve en kwantitatieve resultaten, indicatoren en streefdoelen voor elk prioritair gebied en elke soort projecten voor de door het meerjarig financieel werkprogramma bestreken periode;
  - (e) selectie- en gunningscriteria voor subsidies;

- (f) indicatieve tijdschema's voor de oproepen tot het indienen van voorstellen voor de door het meerjarig financieel werkprogramma bestreken periode.
3. Indien passend herziet de Commissie de jaarlijkse werkprogramma's. De desbetreffende uitvoeringshandelingen worden vastgesteld overeenkomstig de in artikel 29, lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure.

Artikel 25

Wijze van uitvoering

De Commissie verricht de acties ter verwezenlijking van de in artikel 3 bedoelde doelstellingen overeenkomstig de in artikel 53 van Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002 vastgestelde wijzen van uitvoering, met name onder direct of indirect beheer op gecentraliseerde basis door de Commissie, of in gezamenlijk beheer met internationale organisaties.

Artikel 26

Administratieve en technische bijstand

De financiële toewijzing van het LIFE-programma kan ook noodzakelijke uitgaven in verband met rechtstreeks voor het beheer van het LIFE-programma en de verwezenlijking van de doelstellingen ervan vereiste voorbereidings-, monitoring-, controle-, audit-, communicatie- en evaluatieactiviteiten dekken.

Artikel 27

Monitoring en evaluatie

1. De Commissie monitort op regelmatige basis de tenuitvoerlegging van het LIFE-programma en de subprogramma's ervan, met inbegrip van de hoogte van de klimaatgerelateerde en biodiversiteitsgerelateerde uitgaven, en brengt daar op regelmatige basis verslag over uit. Zij onderzoekt ook synergieën tussen het LIFE-programma en andere complementaire programma's van de Unie en met name tussen de subprogramma's.
2. De Commissie dient bij het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's de volgende documenten in:
  - (a) uiterlijk op 30 september 2017, een extern verslag over de evaluatie halverwege de looptijd van het LIFE-programma en de subprogramma's, met inbegrip van kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van de tenuitvoerlegging ervan, de hoogte van de klimaatgerelateerde en biodiversiteitsgerelateerde uitgaven, de complementariteit ervan met andere relevante programma's van de Unie, de verwezenlijking van de doelstellingen van alle maatregelen (indien mogelijk op het niveau van de resultaten en effecten), de doeltreffendheid van het gebruik van middelen en de Europese meerwaarde ervan, met het oog op een besluit over de verlenging, wijziging of schorsing van de maatregelen. In

de evaluatie worden voorts de ruimte voor vereenvoudiging, de interne en externe samenhang, de vraag of alle doelstellingen nog steeds relevant zijn en de bijdrage van de maatregelen aan de prioriteiten van de Unie inzake slimme, duurzame en inclusieve groei behandeld. De evaluatie houdt rekening met de resultaten van de beoordeling van het langetermijneffect van het vorige programma. Het verslag gaat vergezeld van opmerkingen van de Commissie, onder meer over de wijze waarop bij de tenuitvoerlegging van het LIFE-programma en met name bij het opstellen van de meerjarige werkprogramma's rekening zal worden gehouden met de bevindingen van de evaluatie halverwege de looptijd van het programma;

(b) uiterlijk op 31 december 2023, een extern en onafhankelijk verslag van de evaluatie achteraf dat betrekking heeft op de tenuitvoerlegging en de resultaten van het LIFE-programma en de subprogramma's ervan, met inbegrip van de hoogte van de klimaatgerelateerde en biodiversiteitsgerelateerde uitgaven, de mate waarin de doelstellingen van het LIFE-programma in zijn geheel en van elk van de subprogramma's zijn gehaald, en de bijdrage van het LIFE-programma aan de verwezenlijking van de doelstellingen en streefdoelen van de Europa 2020-strategie.

3. De Commissie maakt de resultaten van de krachtens dit artikel verrichte evaluaties openbaar.

Artikel 28

Bescherming van de financiële belangen van de Unie

1. De Commissie neemt passende maatregelen om ervoor te zorgen bij de uitvoering van uit hoofde van dit besluit gefinancierde acties, de financiële belangen van de Unie met de toepassing van preventieve maatregelen tegen fraude, corruptie en andere onwettige activiteiten worden beschermd door doeltreffende controles en, indien onregelmatigheden worden ontdekt, door de terugvordering van de ten onrechte betaalde bedragen en, voor zover van toepassing, door middel van doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties.
2. De Commissie of haar vertegenwoordigers en de Rekenkamer hebben de bevoegdheid om audits, op basis van documenten of ter plaatse, uit te voeren bij alle begunstigen, contractanten en subcontractanten die uit hoofde van het programma middelen van de Unie hebben ontvangen.

Het Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) kan overeenkomstig de procedures van Verordening (Euratom, EG) nr. 2185/96 controles en verificaties ter plaatse bij de direct of indirect bij de financiering betrokken economische subjecten uitvoeren om vast te stellen of er sprake is van fraude, corruptie of andere onwettige activiteiten in verband met een subsidieovereenkomst of –besluit of een contract betreffende financiering door de Unie, waardoor de financiële belangen van de Unie zijn geschaad.

Onverminderd de eerste en de tweede alinea verlenen de uit deze verordening voortvloeiende samenwerkingsovereenkomsten met derde landen en internationale

organisaties, subsidieovereenkomsten en –besluiten en contracten de Commissie, de Rekenkamer en OLAF uitdrukkelijk de bevoegdheid om dergelijke audits en controles en verificaties ter plaatse uit te voeren.

3. Gedurende een periode van vijf jaar, te rekenen vanaf de laatste betaling voor een project, houdt de begunstigde van financiële steun alle bewijsstukken met betrekking tot de uitgaven voor het betrokken project ter beschikking van de Commissie.

TITEL IV

SLOTBEPALINGEN

Artikel 29

Comitéprocedure

1. De Commissie wordt bijgestaan door het Comité voor het LIFE-programma voor het milieu en klimaatactie.

Dat comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011.

2. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, is artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

Artikel 30

Uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie

1. De bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen wordt aan de Commissie toegekend onder de in dit artikel vastgestelde voorwaarden.
2. De bevoegdheid om de in artikel 3, lid 2, artikel 19, lid 1, en artikel 19, lid 3, bedoelde gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt met ingang van [de datum van inwerkingtreding van deze verordening] voor onbepaalde tijd aan de Commissie verleend.
3. De in artikel 3, lid 2, artikel 19, lid 1, en artikel 19, lid 3, bedoelde bevoegdheidsdelegatie kan te allen tijde door het Europees Parlement of de Raad worden ingetrokken. Een besluit tot intrekking maakt een einde aan de delegatie van de in dat besluit genoemde bevoegdheid. Het wordt van kracht op de dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie* of op een daarin genoemde latere datum. Het laat de geldigheid van de reeds van kracht zijnde gedelegeerde handelingen onverlet.
4. Zodra de Commissie een gedelegeerde handeling heeft vastgesteld, stelt zij het Europees Parlement en de Raad daarvan gelijktijdig in kennis.
5. Een overeenkomstig artikel 3, lid 2, artikel 19, lid 1, of artikel 19, lid 3, vastgestelde gedelegeerde handeling treedt alleen in werking wanneer noch het Europees

Parlement, noch de Raad binnen een termijn van twee maanden na de kennisgeving van die handeling aan het Europees Parlement en de Raad bezwaar tegen de handeling heeft gemaakt of wanneer zowel het Europees Parlement als de Raad voor het verstrijken van die termijn aan de Commissie hebben meegedeeld geen bezwaar te zullen maken. Die termijn wordt op initiatief van het Europees Parlement of de Raad met twee maanden verlengd.

Artikel 31

Intrekking

Verordening (EG) nr. 614/2007 wordt ingetrokken.

Verwijzingen naar de ingetrokken verordening worden beschouwd als verwijzingen naar deze verordening.

Artikel 32

Overgangsmaatregelen

1. Maatregelen die vóór 31 december 2013 uit hoofde van Verordening (EG) nr. 614/2007 zijn aangevat, blijven tot hun voltooiing onder die verordening vallen en voldoen aan de daarin vastgestelde technische bepalingen. Het in artikel 29, lid 1, bedoelde comité vervangt het bij Verordening (EG) nr. 614/2007 bedoelde comité vanaf de datum van inwerkingtreding van deze verordening.
2. Om te zorgen voor een soepele overgang tussen het LIFE-programma en de overeenkomstig Verordening (EG) nr. 614/2007 vastgestelde maatregelen kan de financiële toewijzing voor het LIFE-programma ook betrekking hebben op uitgaven voor technische en administratieve bijstand, met inbegrip van krachtens Verordening (EG) nr. 614/2007 vereiste monitoring, communicatie en evaluatie na het verstrijken van de geldigheidsduur ervan.
3. De in de financiële toewijzing vereiste bedragen om in de periode na 31 december 2020 in monitoring-, communicatie- en controlemaatregelen te voorzien, worden slechts geacht te zijn bevestigd indien zij stroken met het vanaf 1 januari 2021 toepasselijke financiële kader.
4. De kredieten die overeenkomen met bestemmingsontvangsten uit terugbetalingen van krachtens Verordening (EG) nr. 614/2007 onverschuldigd betaalde bedragen, worden, overeenkomstig artikel 18 van Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002, gebruikt voor de financiering van het LIFE-programma.

Artikel 33

Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Gedaan te Brussel,

*Voor het Europees Parlement
De voorzitter*

*Voor de Raad
De voorzitter*

FINANCIËEL MEMORANDUM VOOR VOORSTELLEN

1. KADER VAN HET VOORSTEL/INITIATIEF

- 1.1. Benaming van het voorstel/initiatief
- 1.2. Betrokken beleidsterrein(en) in de ABM/ABB-structuur
- 1.3. Aard van het voorstel /initiatief
- 1.4. Doelstelling(en)
- 1.5. Motivering van het voorstel/initiatief
- 1.6. Duur en financiële gevolgen
- 1.7. Beheersvorm(en)

2. BEHEERSMAATREGELEN

- 2.1. Regels inzake de monitoring en de verslaglegging
- 2.2. Beheer- en controlesysteem
- 2.3. Maatregelen ter voorkoming van fraude en onregelmatigheden

3. GERAAMDE FINANCIËLE GEVOLGEN VAN HET VOORSTEL /INITIATIEF

- 3.1. Rubriek(en) van het meerjarig financieel kader en betrokken begrotingsonderd(e)el(en) voor uitgaven
- 3.2. Geraamde gevolgen voor de uitgaven
  - 3.2.1. Samenvatting van de geraamde gevolgen voor de uitgaven
  - 3.2.2. Geraamde gevolgen voor de beleidskredieten
  - 3.2.3. Geraamde gevolgen voor de administratieve kredieten
  - 3.2.4. Verenigbaarheid met het huidige meerjarig financieel kader
  - 3.2.5. Bijdrage van derden aan de financiering
- 3.3. Geraamde gevolgen voor de ontvangsten

FINANCIËEL MEMORANDUM VOOR VOORSTELLEN

1. KADER VAN HET VOORSTEL/INITIATIEF

1.1. Benaming van het voorstel/initiatief

"Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake de vaststelling van een programma voor het milieu en klimaatactie (LIFE)"

1.2. Betrokken beleidsterrein(en) in de ABM/ABB-structuur⁵⁰

MILIEU EN KLIMAATACTIE

1.3. Aard van het voorstel /initiatief

Het voorstel/initiatief betreft **een nieuwe actie**

Het voorstel/initiatief betreft **een nieuwe actie na een proefproject/een voorbereidende actie**⁵¹

Het voorstel/initiatief betreft **de verlenging van een bestaande actie**

Het voorstel/initiatief betreft **een actie die wordt omgebogen naar een nieuwe actie**

1.4. Doelstellingen

1.4.1. *Met het voorstel/initiatief beoogde strategische meerjarendoelstelling(en) van de Commissie*

2014-2020 Meerjarig financieel kader

1.4.2. *Specifieke doelstelling(en) en betrokken ABM/ABB-activiteiten*

Specifieke doelstelling nr.

1. Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik

2. Biodiversiteit

3. Milieugovernance en informatie

4. Matiging van de klimaatverandering

5. Aanpassing aan de klimaatverandering

6. Klimaatgovernance en informatie.

Betrokken ABM/ABB-activiteit(en): (op basis van de nomenclatuur van 2011)

⁵⁰ ABM: Activity-Based Management (activiteitsgestuurd beheer) – ABB: Activity-Based Budgeting (activiteitsgestuurde begroting).

⁵¹ In de zin van artikel 49, lid 6, onder a) of b), van het Financieel Reglement.

07 03 – Ontwikkeling en tenuitvoerlegging van milieubeleid en -wetgeving van de Unie

07 12 – Tenuitvoerlegging van beleid en wetgeving van de Unie inzake klimaatactie

1.4.3. & 1.4.4 Verwachte resultaten en effecten en indicatoren

Vermeld de gevolgen die het voorstel/initiatief zou moeten hebben voor de begunstigden/doelgroepen.

Doelstelling	Verwacht resultaat	Resultaatindicator	Verwacht effect	Impactindicator
Gemeenschappelijke specifieke doelstellingen van beide subprogramma's				
<p>Het verbeteren van de ontwikkeling, tenuitvoerlegging en handhaving van beleid en wetgeving van de Unie inzake milieu en klimaat (artikel 3, lid 1, onder b))</p> <ul style="list-style-type: none"> • door het ontwikkelen, testen en demonstreren van benaderingen, beste praktijken en oplossingen die geschikt zijn om te worden herhaald of overgedragen; en <p>De artikelen 10, onder a), 11, onder a), 12, onder c), 14, onder a), 14, onder d), 15, onder a), 15, onder d), en 16, onder c)</p> <ul style="list-style-type: none"> • door de kennisbasis te verbeteren om de beleidsmakers te informeren <p>De artikelen 10, onder c), 11, onder c), 12, onder b), 14, onder b), 15, onder b), 16, onder b)</p>	<p>Invoering van nieuwe of geactualiseerde benaderingen of beste praktijken door de private en publieke sector; 25 % van de projecten/maatregelen/benaderingen herhaald of overgedragen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het percentage door LIFE gefinancierde geactualiseerde of nieuwe benaderingen, methoden of oplossingen dat is herhaald of overgedragen • Het aantal LS/regio's dat benaderingen voor geïntegreerde projecten herhaalt 	<p>Doeltreffende integratie van milieu- en klimaatzorg in de praktijk van de private en publieke sector</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het percentage door LIFE ontwikkelde geactualiseerde of nieuwe benaderingen dat systematisch is gebruikt of verbeterd door de private en publieke sector • Aantal LS/regio's dat systematisch geïntegreerde benaderingen toepast en aantal nieuwe LS/regio's dat geïntegreerde benaderingen toepast in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE
<p>Een betere kennisbasis om beleidsmakers te informeren</p> <ul style="list-style-type: none"> • door de kennisbasis te verbeteren om de beleidsmakers te informeren <p>De artikelen 10, onder c), 11, onder c), 12, onder b), 14, onder b), 15, onder b), 16, onder b)</p>	<p>Een betere kennisbasis om beleidsmakers te informeren</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal door LIFE ontwikkelde of uitgevoerde instrumenten, benaderingen en studies • Het aantal beleids-/wetgevingsvoorstellen op basis van uitgevoerde studies • Het aantal beleids-/wetgevingsvoorstellen op basis van projectresultaten 	<p>Aan het LIFE-programma toe te schrijven geconsolideerde praktijken van beleidsmakers: gebruikmaking van door LIFE ontwikkelde en geteste indicatoren of instrumenten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal aan het LIFE-programma toe te schrijven geconsolideerde praktijken waarbij gebruik wordt gemaakt van indicatoren of instrumenten die zijn ontwikkeld of gestest in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE • Kleiner aantal gevallen van inbreuk op EU-wetgeving door LIFE-interventies
<p>Het bevorderen van de integratie en</p>	<p>Meer financiering voor het</p>		<p>Doeltreffende integratie van de</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal door of in

Doelstelling	Verwacht resultaat	Resultaatindicator	Verwacht effect	Impactindicator
<p>de mainstreaming van klimaat- en milieudoelstellingen in ander beleid van de Unie en in de publieke en private praktijk, onder meer door capaciteitsverhoging, met name door voor mainstreaming geschikte geïntegreerde benaderingen, beste praktijken en oplossingen te ontwikkelen, toe te passen en te testen.</p> <p>Artikel 3, lid 1, onder b), artikel 10, onder a) en b), artikel 11, onder a) en b), artikel 12, onder c), artikel 14, onder a), artikel 14, onder c), artikel 14, onder d), artikel 15, onder a), artikel 15, onder c), artikel 15, onder d), artikel 16, onder c)</p>	<p>mainstreamen van milieu- en klimaatoplossingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 25 % benaderingen opgenomen in nationale/regionale programma's; • 25 % meer middelen van andere fondsen van de Unie voor milieu en klimaat ten opzichte van de niveaus van 2011 	<ul style="list-style-type: none"> • Het percentage door LIFE gefinancierde benaderingen/projecten dat is opgenomen in nationale/regionale programma's • Het aantal door ander fondsen van de Unie gefinancierde maatregelen dat geïntegreerde projecten aanvult 	<p>milieu- en klimaatzorg in ander beleid van de Unie</p>	<p>navolging van voorbeelden in het kader van LIFE ontwikkelde multisectorale samenwerkings/coördinatiekaders voor milieu- en klimaatfinanciering</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het aantal door LIFE gefinancierde benaderingen of projecten dat is opgeschaald, opgezet of verspreid door andere fondsen van de Unie
<p>Het ondersteunen van betere milieu- en klimaatgovernance op alle niveaus</p> <p>Artikel 3, lid 1, onder c), en de artikelen 12 en 16</p>	<p>Meer deelneming van belanghebbenden en burgers aan bewustmakingsactiviteiten</p>	<p>Het aantal deelnemers aan bewustmakingsactiviteiten</p>	<p>Meer bewustzijn van milieu- en klimaatproblemen en -oplossingen</p>	<p>Bewustzijn met betrekking tot milieu- en klimaatproblemen en oplossingen, zoals gemeten door Eurobarometerenquêtes</p>
	<p>Meer deelneming van burgers en ngo's aan het besluitvormingsproces</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal burgers dat deelneemt aan onlineraadplegingen • Het aantal voorstellen voor wijzigingen die uitgaan van door LIFE gefinancierde ngo's 	<p>Aan het LIFE-programma toe te schrijven geconsolideerde kanalen voor publieksparticipatie en een blijvende opwaartse trend in de kwaliteit en de intensiteit van de deelneming van burgers en ngo's aan het besluitvormingsproces</p>	<p>Invoering van voorstellen van diverse belanghebbenden met betrekking tot beleid en wetgevingshandelingen inzake milieu en klimaat</p>
<p>Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik (artikelen 3, lid 1, onder a), en artikel 10)</p>				
<p>Het ontwikkelen, testen en demonstreren van beleids- of beheersbenaderingen, beste praktijken en oplossingen voor milieu-uitdagingen die geschikt zijn</p>	<p>Een meer hulpbronnenefficiënte economie van de Unie</p>	<p>Het aantal projecten waarbij hulpbronnenefficiëntere benaderingen, beste praktijken of oplossingen worden ontwikkeld,</p>	<p>Een geconsolideerde omslag naar een meer hulpbronnenefficiënte economie</p>	<p>Het aantal geconsolideerde hulpbronnenefficiënte benaderingen waarbij door LIFE gedemonstreerde technologieën of benaderingen worden toegepast en</p>

Doelstelling	Verwacht resultaat	Resultaatindicator	Verwacht effect	Impactindicator
<p>voor herhaling, overdracht of mainstreaming, onder meer met betrekking tot de koppeling tussen milieu en gezondheid en ter ondersteuning van beleid en wetgeving inzake efficiënt hulpbronnengebruik, met inbegrip van het stappenplan voor efficiënt hulpbronnengebruik in Europa</p> <p>Artikel 10, onder a)</p>		getest of gedemonstreerd		het gehaalde hulpbronnenefficiëntieniveau
<p>Het steunen van de toepassing, de ontwikkeling, het testen en de demonstratie van geïntegreerde benaderingen voor de tenuitvoerlegging van plannen en programma's uit hoofde van het beleid en de wetgeving van de Unie inzake milieu, vooral op de gebieden water, afval en lucht</p> <p>Artikel 10, onder b)</p>	10 % van de stroomgebiedsdistricten (SGD's) onder adequaat beheer gebracht tegen het einde van de programmeringsperiode	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal geïntegreerde benaderingen om de kaderrichtlijn water ten uitvoer te leggen en het bestreken areaal in km² • Het aantal onder adequaat beheer gebrachte (SGD's) • Het aantal waterlichamen waarvan de ecologische status verbeterd 	Geconsolideerd en toegenomen adequaat beheer van de doelsectoren	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal SGD's dat onder adequaat beheer blijft en het aantal nieuwe, in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE onder adequaat beheer gebrachte SGD's • Het aantal doelwaterlichamen dat een goede ecologische status bereikt
	12 % van de regio's doet tegen het einde van de programmeringsperiode aan adequaat afvalbeheer	Het aantal geïntegreerde projecten om afvalplannen en –programma's ten uitvoer te leggen en de omvang van het bestreken areaal (in ha) of de bestreken populatie.		Het aantal regio's dat adequaat afval blijft beheren en het aantal nieuwe regio's met beter beheer in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE
	10 % van de bevolking van de Unie geniet tegen het einde van de programmeringsperiode een betere luchtkwaliteit	Het aantal geïntegreerde benaderingen om de luchtkwaliteitsrichtlijn ten uitvoer te leggen en de omvang van de bestreken populatie		Het aantal steden waarvan de luchtkwaliteitsnormen duurzaam zijn verbeterd en het aantal nieuwe steden waarvan de luchtkwaliteitsnormen beter worden in navolging van voorbeelden in het kader van

Doelstelling	Verwacht resultaat	Resultaatindicator	Verwacht effect	Impactindicator
				LIFE
Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Biodiversiteit (artikel 3, lid 1, onder b), en artikel 11)				
Het bijdragen aan de tenuitvoerlegging van het beleid en de wetgeving van de Unie inzake biodiversiteit, met inbegrip van de tenuitvoerlegging van de biodiversiteitsstrategie van de Unie voor 2020, Richtlijn 2009/147/EG en Richtlijn 92/43/EEG, met name door het toepassen, ontwikkelen, testen, en demonstreren van beste praktijken en toepassingen Artikel 11, onder a)	25 % van doelhabitats van projecten heeft een betere staat van instandhouding tegen het einde van de programmeringsperiode	Het aantal en type doelhabitats waarvan de staat van instandhouding verbetert als gevolg van LIFE-interventies	Doelsoorten en habitats van LIFE-projecten die een gunstige staat van instandhouding bereiken	Het aantal doelhabitats en doelsoorten dat een gunstige staat van instandhouding bereikt in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE of na LIFE-interventies
	25 % van doelsoorten van projecten heeft tegen het einde van de programmeringsperiode een betere staat van instandhouding	Het aantal en type doelsoorten waarvan de staat van instandhouding verbetert als gevolg van LIFE-interventies		
	herstel van 3 % van de ecosysteemdiensten tegen het einde van de programmeringsperiode	Het aantal ha en het type door LIFE herstelde ecosysteemdiensten	Geconsolideerd herstel van ecosysteemdiensten en verder herstel	Het areaal aan in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE herstelde ecosysteemdiensten (in ha)
Het steunen van de verdere ontwikkeling, tenuitvoerlegging en het verdere beheer van het Natura 2000-netwerk, met name de toepassing, de ontwikkeling, het testen en de demonstratie van geïntegreerde benaderingen voor de tenuitvoerlegging van prioritaire actiekaders (PAK's) Artikel 11, onder b)	15% van de regio's onder adequaat beheer tegen het einde van de programmeringsperiode	<ul style="list-style-type: none"> Het aantal geïntegreerde projecten dat PAK's ten uitvoer legt en het aantal bestreken ha Natura 2000-netwerk Het aantal onder adequaat beheer gebrachte Natura 2000-gebieden 	Geconsolideerd en toegenomen adequaat beheer van het Natura 2000-netwerk	Het aantal Natura 2000-gebieden dat onder adequaat beheer blijft en het aantal nieuwe Natura 2000-gebieden met beter beheer in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE
Specifieke doelstellingen voor het prioritaire gebied Matiging van de klimaatverandering (artikel 3, lid 1, onder a), en artikel 14)				
Het vergemakkelijken van de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van geïntegreerde benaderingen,	Toegenomen ontwikkeling of tenuitvoerlegging van strategieën of actieplannen ter matiging van de	Het aantal en het bereik van door LIFE ontwikkelde of ten uitvoer gelegde strategieën of actieplannen	Doeltreffende integratie van zorg voor de matiging van de klimaatverandering in de	Geografisch bereik en/of economische waarde van ontwikkelde en ten uitvoer

Doelstelling	Verwacht resultaat	Resultaatindicator	Verwacht effect	Impactindicator
zoals voor strategieën en actieplannen inzake matiging op lokaal, regionaal of nationaal niveau Artikel 14, onder c)	klimaatverandering	ter matiging van de klimaatverandering	prestaties van de publieke en private sector en duurzame en voortdurend verbeterende capaciteit en prestaties van de publieke en private sector	gelegde matigingsstrategieën of -actieplannen
Het bijdragen aan de ontwikkeling en demonstratie van innovatieve matigingstechnologieën, -systemen, -methoden en -instrumenten die geschikt zijn voor herhaling, overdracht of mainstreaming Artikel 14, onder d)	Meer innovatieve technologieën, systemen en instrumenten en/of andere bestepraktijkoplossingen voor de reductie van broeikasgasemissies	Het aantal innovatieve door LIFE gedemonstreerde beleidsbenaderingen, technologieën, systemen en instrumenten en/of andere bestepraktijkoplossingen voor de reductie van broeikasgasemissies	Een geconsolideerde omslag naar een koolstofarmere economie	Het aantal ton niet-uitgestoten broeikasgassen door nieuwe, in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE ontwikkelde of ingevoerde technologieën, systemen, instrumenten en/of andere bestepraktijkbenaderingen
Specifieke doelstellingen voor het prioritare gebied Aanpassing aan de klimaatverandering (artikel 3, lid 1, onder a), en artikel 15)				
Het vergemakkelijken van de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van geïntegreerde benaderingen, zoals voor strategieën en actieplannen inzake aanpassing op lokaal, regionaal of nationaal niveau Artikel 15, onder c)	Toegenomen ontwikkeling of tenuitvoerlegging van strategieën of actieplannen ter aanpassing aan de klimaatverandering	Het aantal en het bereik van door LIFE ontwikkelde of ten uitvoer gelegde strategieën of actieplannen ter aanpassing aan de klimaatverandering.	Doeltreffende integratie van zorg voor klimaatbestendigheid in de prestaties van de publieke en private sector en duurzame en voortdurend verbeterende capaciteit en prestaties van de private en publieke sector	Het geografisch bereik en/of economische waarde van ontwikkelde en ten uitvoer gelegde strategieën of actieplannen voor aanpassing aan de klimaatverandering.
Het bijdragen aan de ontwikkeling en demonstratie van innovatieve aanpassingstechnologieën, -systemen, -methoden en -instrumenten die geschikt zijn voor herhaling, overdracht of mainstreaming Artikel 15, onder d)	Meer innovatieve beleidsbenaderingen, technologieën, systemen en instrumenten en/of andere bestepraktijkoplossingen voor meer klimaatbestendigheid	Het aantal gedemonstreerde innovatieve beleidsbenaderingen, technologieën, systemen en instrumenten en/of andere bestepraktijkoplossingen voor meer klimaatbestendigheid	Een geconsolideerde omslag naar een klimaatbestendigere economie	Aan het LIFE-programma toe te schrijven klimaatbestendigheid, per sector, dankzij de gedemonstreerde nieuwe, in navolging van voorbeelden in het kader van LIFE ontwikkelde of opgenomen technologieën, systemen, instrumenten en/of andere bestepraktijkbenaderingen.

1.5. Motivering van het voorstel/initiatief

1.5.1. Behoeft(e)n waarin op korte of lange termijn moet worden voorzien

Bijdragen aan de tenuitvoerlegging, actualisering en ontwikkeling van EU-beleid en -wetgeving inzake milieu en klimaat, met inbegrip van de integratie van milieu- en klimaatdoelstellingen in andere beleidsmaatregelen en aldus bijdragen aan duurzame ontwikkeling en aan de verwezenlijking van de Europa 2020-doelstellingen en -streefdoelen.

1.5.2. Meerwaarde van de deelname van de EU

Als enige instrument met specifiek voor milieubescherming en klimaatactie bestemde middelen heeft het LIFE-programma een meerwaarde die voortvloeit uit de specificiteit van de aanpak en de doelgerichtheid ervan, waardoor de interventies in het bijzonder zijn toegesneden op de milieu- en klimaatbehoeften.

- **Als EU-platform voor de uitwisseling van praktijken en het delen van kennis** voor de tenuitvoerlegging van EU-wetgeving en –beleid, biedt LIFE actoren over de hele EU de mogelijkheid te leren van elkaars ervaringen om specifieke milieuproblemen **doeltreffender en efficiënter** aan te pakken. LIFE trekt partnerschappen aan die anders moeilijk zijn op te zetten en zorgt door een **grotere bundeling van middelen en deskundigheid** voor een interventie die doeltreffender is dan afzonderlijke actie van de lidstaten.
- Door de lidstaten bij te staan die het meest waardevolle natuurlijke kapitaal van de EU herbergen of die worden geconfronteerd met grensoverschrijdende of transnationale milieu- en klimaatproblemen maakt LIFE een **betere verdeling van verantwoordelijkheid en solidariteit** bij het behoud van EU-gemeengoed op het gebied van milieu mogelijk.
- Door eenmalige investeringen te verstrekken die nodig zijn op specifieke gebieden, **eerste barrières** voor de tenuitvoerlegging van milieu- en klimaatbeleid van de EU **uit de weg te ruimen** en nieuwe benaderingen voor schaalvergroting te testen, fungeert LIFE als **katalysator** voor het opstarten van maatregelen.
- LIFE pakt lacunes en externe factoren aan, verhoogt het bewustzijn en toont de voordelen van milieubescherming en klimaatactie en zorgt zo voor de duurzaamheid en de verbreiding van de resultaten van projecten.
- Door **de creatie van synergieën tussen EU-fondsen** en nationale fondsen helpt LIFE lidstaten en belanghebbenden de tenuitvoerlegging van de EU-wetgeving te versnellen en te verbeteren, terwijl het ook als hefboom voor het losmaken van extra middelen van de publieke en private sector fungeert.
- **Toegenomen samenhang van de EU-interventie:** Een specifiek instrument voor milieu en klimaatactie stelt de Commissie in staat beter prioriteiten te stellen en ervoor te zorgen dat middelen doeltreffend worden ingezet voor milieubescherming en klimaatactie, door de beste projecten over de hele EU te selecteren. Dankzij de verspreiding van beste praktijken (bijvoorbeeld methoden die zijn ontwikkeld en die

thans op grote schaal worden toegepast, beheersplannen enz.) wordt EU-wetgeving eenvormiger toegepast.

- **Dichten van lacunes en doeltreffender centrale interventie:** een specifiek instrument is flexibeler en financiert projecten die er zonder niet door andere middelen zouden kunnen worden gefinancierd (bijvoorbeeld projecten die worden beheerd door begunstigen die niet subsidiabel zijn in het kader van andere fondsen).
- Een specifiek instrument geeft **milieu- en klimaatactie van de EU veel zichtbaarheid** waardoor het de EU dichter bij de burger brengt, de betrokkenheid van de EU bij milieu- en klimaatdoelstellingen laat zien en **de relevantie van die doelstellingen verhoogt**.
- **Het aanreiken van oplossingen voor ophanden zijnde milieu-uitdagingen van EU-belang:** Belanghebbenden worden vaak geconfronteerd met milieuproblemen waarvoor nog geen oplossingen zijn gevonden en die, indien zij niet in een vroeg stadium worden aangepakt, tot hogere kosten leiden.

1.5.3. Nuttige ervaring die bij soortgelijke activiteiten in het verleden is opgedaan

Uit evaluaties van **LIFE** blijkt dat het LIFE-programma een succesvol EU-instrument is dat cruciaal is voor de tenuitvoerlegging van het milieubeleid van de EU, een aanzienlijke EU-meerwaarde en een voldoende hoog prestatieniveau heeft en een aanzienlijke bijdrage heeft geleverd aan de tenuitvoerlegging van milieubeleid en -wetgeving van de EU.

Subsidies voor het uitvoeren van acties (goed voor 78 % van de kredieten, d.i. een bedrag van 300 miljoen euro in 2013) hebben een belangrijke rol gespeeld bij de tenuitvoerlegging van de vogel- en de habitatrichtlijn en bij het testen van nieuwe benaderingen en technologieën en zijn in staat gebleken te fungeren als katalysator voor de tenuitvoerlegging van een aantal van de meest veeleisende richtlijnen. Zij effenen zo het pad voor voortgezet beheer door andere fondsen. LIFE+ heeft ook het bewustzijn van milieu- en klimaatkwesties en de toegang van burgers tot relevante informatie verhoogd en heeft samenwerkingsplatforms en partnerschappen voor het uitwisselen van beste praktijken in het leven geroepen. Zoals het Verdrag van Aarhus voorschrijft, hebben exploitatiesubsidies de betrokkenheid van ngo's bij de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van EU-beleid en -wetgeving verhoogd.

In de evaluatie halverwege de looptijd van LIFE+ is ook geconcludeerd dat de bij de LIFE+-verordening ingevoerde wijzigingen (consolidatie van drie soorten interventies in één rechtsgrondslag, vergroting van de natuurcomponent om bredere biodiversiteitskwesties op te nemen, vergroting van de milieucomponent voor de afstemming op de prioriteiten van het zesde milieuactieplan en een nieuwe component genaamd Informatie en communicatie) het vermogen van het programma om EU-meerwaarde te creëren en de koppeling met de beleidsdoelstellingen van de EU hebben verhoogd.

Tijdens de evaluaties zijn ook gebieden aangewezen waarop LIFE+ moet worden verbeterd om zijn volledige potentieel voor EU-meerwaarde aan te boren:

- **Betere concentratie en prioritering:** de bottom-up benadering en het ruime toepassingsgebied van subsidiabele actiegebieden bieden de Commissie weinig gelegenheid om de vraag in gebieden met een hoge prioriteit aan te zwengelen, met

name in de LIFE-component Milieu en governance (dit onderdeel heeft ook betrekking op klimaatactie);

- Beter gebruik van de resultaten van projecten en overdracht van knowhow: hoewel communicatie- en netwerkvormingsactiviteiten verplicht zijn in LIFE-projecten, moeten de uitwisseling van beste praktijken en de opbouw van capaciteit voor de tenuitvoerlegging van het EU-acquis worden versterkt;
- Sterkere synergieën met andere EU-fondsen: hoewel in het kader van LIFE+ veel landbouwmilieumaatregelen zijn getest en achteraf in de plattelandsontwikkelingsprogramma's van de lidstaten zijn opgenomen, is er ruimte voor verbetering;
- Het opheffen van beperkingen met betrekking tot de financiering van activiteiten buiten de EU: deze hebben de doeltreffendheid van het programma om bepaalde EU-milieudoelstellingen te verbeteren, beperkt.

De Europese Rekenkamer kwam in een in 2009 gepubliceerd speciaal verslag tot de conclusie dat LIFE een goed beheerd programma is dat in de loop der jaren constant is verbeterd.

1.5.4. *Samenhang en eventuele synergie met andere relevante instrumenten*

Uit de evaluatie achteraf, de evaluatie halverwege en de evaluatie vooraf is geconcludeerd dat zonder LIFE+ slechts een zeer klein deel van de projecten door andere fondsen van de Unie (hoofdzakelijk **CIP en het zevende kaderprogramma**) had kunnen worden gefinancierd. Voor sommige LIFE+-onderdelen, zoals LIFE Informatie en communicatie, bestaan nagenoeg geen alternatieve financieringsbronnen.

Marktgestuurde innovatie door de private sector lijkt tot op zekere hoogte echter evenzeer te zijn gediend met andere initiatieven zoals het toekomstige Horizon 2020. Het streven naar eco-innovatie behelst echter niet enkel het ontwikkelen van nieuwe consumentenproducten en -technologieën die intrinsiek schoner en groener zijn. Het gaat er ook om over de hele economie betere praktijken en benaderingen voort te brengen. Terwijl marktfalen voldoende wordt aangepakt door andere fondsen van de Unie, is de aanpak van institutionele zwakheden minder adequaat. Dit geldt met name voor activiteiten met betrekking tot de ontwikkeling van beleidsgestuurde en op de publieke sector georiënteerde oplossingen voor milieu- en klimaatgerelateerde uitdagingen met een beperkt of geen markttoepassingspotentieel die beperkt zijn tot het bevorderen van nieuwe en kosteneffectievere tenuitvoerleggingsmethoden.

Daarom concentreert het LIFE-programma zich meer op op de publieke sector georiënteerde innovatie en op het vinden van oplossingen die doorgaans het best door publiek-private partnerschappen kunnen worden uitgevoerd. Op een vergelijkbare manier wordt de ontwikkeling van koolstofarme technologie gehinderd door onzekerheid en onvoldoende kennisverbreding. Nieuw ontwikkelde technologieën moeten op kleine schaal worden getest. Daar waar markttoepassing en grootschalige oplossingen in toenemende mate door Horizon 2020 worden bestreken, is er nog veel ruimte om de ontwikkeling te bevorderen van lokale en op de publieke sector georiënteerde oplossingen en specifieke kleinschalige technologieën die kmo's helpen hun milieu- en klimaatprestaties te verbeteren. LIFE heeft deze uitdagingen traditioneel het best aangepakt

door over grenzen heen kleinschalige oplossingen aan te reiken die zeer geschikt zijn om elders te worden herhaald.

Er wordt samenwerking met het toekomstige Horizon 2020 en het instrument voor concurrentiekracht en kmo's opgezet om met name op deze gebieden voor synergieën te zorgen. Zo kan worden overwogen in het kader van Horizon 2020 ontwikkelde ideeën te testen en te demonstreren in de context van de tenuitvoerlegging van specifieke wetgeving van de Unie door middel van een LIFE-project. Op een vergelijkbare manier kan met het LIFE-programma capaciteit worden opgebouwd en het bewustzijn worden verhoogd ter bevordering van de toepassing van zulke onderzoeksresultaten.

Het LIFE-programma is ook gekoppeld aan andere fondsen van de Unie, zoals het de fondsen van het cohesiebeleid (**ESF, ERDF, CF**), het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (**ELFPO**) of het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij (**EFMZV**). Aangezien het LIFE-programma specifieke soorten activiteiten en maatregelen financiert die de verwezenlijking van milieu- en klimaatvoordelen als belangrijkste doelstelling hebben of die nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van milieu- en klimaatwetgeving, vult het deze fondsen aan. Op die manier **vult** het LIFE-programma **lacunes op**. In dat opzicht kan het een van de belangrijkste EU-instrumenten worden voor de financiering van natuurbehoud (in gebieden waar het GLB geen substantiële rol kan spelen) en milieubescherming in "meer ontwikkelde regio's", aangezien deze regio's een beperkte keuze van prioriteiten hebben in het kader van de nieuwe instrumenten van het cohesiebeleid.

Bovendien zal de **katalysator-** en **hefboomfunctie** van het LIFE-programma sterker worden doordat het een drijvende kracht wordt voor het mobiliseren van andere fondsen van de Unie, bijvoorbeeld middels geïntegreerde projecten. Daartoe is een benadering nodig die nauwer aansluit bij die van de andere fondsen. In de MFK-mededeling is een gestructureerde relatie vastgesteld door te verwijzen naar "geïntegreerde projecten" in het gemeenschappelijk strategisch kader (GSK). Deze gestructureerde relatie voor geïntegreerde projecten wordt in detail uitgewerkt bij de opstelling van het GSK en kan inhouden dat er een stuurgroep en gestructureerde informatiekanalen worden gecreëerd.

De Commissie heeft in de MFK-mededeling verklaard dat zij onder voorbehoud van een effectbeoordeling voornemens is het aandeel klimaatgerelateerde uitgaven in de begroting van de EU door bijdragen uit verschillende beleidsgebieden tot ten minste 20 % te verhogen. Het programma voor het milieu en klimaatactie (LIFE) draagt bij aan dit doel. In het LIFE-programma is een subprogramma Klimaatactie opgenomen met eigen middelen en specifieke klimaatgerelateerde doelstellingen, gekoppeld aan resultaatindicatoren.

1.6. Duur en financiële gevolgen

Voorstel/initiatief met een beperkte geldigheidsduur

- Voorstel/initiatief van kracht vanaf 1.1.2014 tot en met 31.12.2020
- Financiële gevolgen vanaf 2014 tot en met 2023

Voorstel/initiatief met een onbeperkte geldigheidsduur

- Uitvoering met een opstartperiode vanaf JJJJ tot en met JJJJ,
- gevolgd door een volledige uitvoering.

1.7. Beheersvorm(en)⁵²

Direct gecentraliseerd beheer door de Commissie

Indirect gecentraliseerd beheer door uitvoeringstaken te delegeren aan:

- uitvoerende agentschappen
- door de Gemeenschappen opgerichte organen⁵³
- nationale publiekrechtelijke organen of organen met een openbardienstverleningstaak
- personen aan wie de uitvoering van specifieke acties in het kader van titel V van het Verdrag betreffende de Europese Unie is toevertrouwd en die worden genoemd in het betrokken basisbesluit in de zin van artikel 49 van het Financieel Reglement

Gedeeld beheer met de lidstaten

Gedecentraliseerd beheer met derde landen

Gezamenlijk beheer met internationale organisaties. Verdere taken kunnen worden toevertrouwd aan de ECB, het EIF of andere financiële instellingen, internationale organisaties, organen met een openbardienstverleningstaak, of in artikel 185 van Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002 bedoelde organen.

Verstrek, indien meer dan één beheersvorm is aangekruist, extra informatie onder "Opmerkingen".

---

⁵² Nadere gegevens over de beheersvormen en verwijzingen naar het Financieel Reglement zijn beschikbaar op BudgWeb: http://www.cc.cec/budg/man/budgmanag/budgmanag_en.html.

⁵³ In de zin van artikel 185 van het Financieel Reglement.

2. BEHEERSMAATREGELEN

2.1. Regels inzake monitoring en verslaglegging

Vermeld frequentie en voorwaarden.

Volgens de evaluatie halverwege zijn de huidige monitoring en evaluatie grotendeels doeltreffend en doelmatig. Meer resultaatgerichtheid is evenwel wenselijk. Daartoe bouwt het monitoringkader voort op het voor het huidige instrument voorgestelde kader⁵⁴. Het kader is rond twee niveaus georganiseerd:

1. Monitoring van outputs, resultaten en effecten, op project- en programmaniveau

De monitoring van de prestaties van het programma wordt verricht op project- en programmaniveau.

Op projectniveau omvat dit, zoals nu al het geval is, de eis dat projectvoorstellen vergezeld gaan van tabellen van verwachte outputs. Deze tabellen vormen de basis voor de voortgangsmonitoring van projecten. De outputindicatoren worden aangepast in het licht van de in punt 1.4.4 opgenomen indicatoren om de nieuwe kenmerken van het programma te weerspiegelen. Het wordt verplicht outputtabellen bij te werken en opnieuw in te dienen samen met de tussentijdse en de eindverslagen.

Overeenkomstig het monitoringkader worden alle projecten ten minste een keer per jaar bezocht en wordt elk project gedurende zijn looptijd ten minste een keer door personeel van de Commissie bezocht. Bij aanvang van elk project wordt een monitoringdossier aangelegd in de vorm van een kort verslag waarin het project wordt beschreven en de acties en verwachte outputs en resultaten worden samengevat. Door de jaarlijkse bezoeken van het monitoringteam is het eenvoudiger een overzicht van de tenuitvoerlegging van het project ter plaatse te krijgen, waardoor problemen vroegtijdig kunnen worden vastgesteld. De begunstigde krijgt feedback om de prestaties te verbeteren. Daarnaast moeten projectverslagen worden ingediend voor uitvoeriger voortgangsbeoordeling ter verantwoording van betalingen.

Zoals nu al het geval is, moet voor het project samen met het eindverslag een post-LIFE-plan worden ingediend met onder meer een lijst van verwachte effecten die als basis voor de beoordeling van de duurzaamheid van de projectresultaten dient. De bestaande praktijk om geselecteerde projecten monitoringbezoeken achteraf te brengen, wordt voortgezet.

Op programmaniveau stellen de meerjarige werkprogramma's specifieke thematische prioriteiten voor hun looptijd en specifieke streefdoelen voor elke prioriteit binnen elk gebied vast, met inbegrip van verwachte outputs (d.i. verwacht aantal geïntegreerde projecten, dekking van Natura 2000 door LIFE-projecten, dekking van stroomgebiedsdistricten door LIFE-projecten enz.). Aan het einde van elke jaarlijkse oproep tot het indienen van voorstellen analyseert de Commissie of er genoeg projecten voor een bepaald actiegebied zijn gefinancierd en doet zij de nodige aanpassingen om het werkprogramma en de tussentijdse streefdoelen te verwezenlijken. Na afloop van het meerjarige werkprogramma worden thematische verslagen opgesteld waarin de belangrijkste verwezenlijkingen met betrekking tot specifieke prioriteiten worden

⁵⁴ Voorgesteld monitoring- en evaluatiekader voor de LIFE+-verordening, DG Milieu, 2007.

samengevat. Deze vormen ook de basis voor de verspreiding van resultaten en voor de opname ervan in de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van het beleid. De praktijk om een jaarlijkse conferentie voor elk subprogramma te organiseren, wordt voortgezet.

Er worden ook een evaluatie halverwege en een evaluatie achteraf van het programma verricht.

2. Traceren van uitgaven op project- en programmaniveau

Om de positieve neveneffecten aan te tonen die beide subprogramma's kunnen hebben op specifieke prioriteiten zoals klimaatactie en biodiversiteit en om het niveau van de gedurende het programma beschikbare uitgaven voor deze prioriteiten beter te illustreren, omvat het monitoringkader tevens de in de MFK-mededeling vastgestelde en aan de "Rio-indicatoren" van de OESO ontleende methode voor het traceren van klimaat- en biodiversiteitgerelateerde uitgaven.

Met betrekking tot klimaatactie is in de MFK-mededeling aangegeven dat de integratie van klimaatactie zichtbaar en robuust moet zijn en gepaard moet gaan met een duidelijke horizontale verplichting om aan te geven op welke punten de begroting klimaatactie of energie-efficiëntie bevordert, zodat de EU aan de hand van een gemeenschappelijke traceringsprocedure in staat is duidelijk aan te geven hoeveel van haar uitgaven betrekking hebben op klimaatactie.

Het traceren van klimaatgerelateerde uitgaven gebeurt volgens drie categorieën op basis van gevestigde OESO-methodologie ("Rio-indicatoren"): uitgaven waarvan klimaat de voornaamste (primaire) doelstelling is (gerekend als 100 % – uitsluitend klimaatgerelateerd); uitgaven waarvan klimaat een aanzienlijke, maar niet de overheersende doelstelling is (gerekend als 40 % – aanzienlijk klimaatgerelateerd); en niet op klimaatdoelstellingen gerichte uitgaven (gerekend als 0 % – niet klimaatgerelateerd).

Wat biodiversiteit betreft, worden de door de OESO vastgestelde en voor externe instrumenten reeds door de Commissie gebruikte "Rio-indicatoren" geïntegreerd in de voor EU-programma's gebruikte bestaande methode voor prestatiemeting. Deze indicatoren helpen ook de positieve neveneffecten van de klimaat- en biodiversiteitsuitgaven aan te tonen en de positieve neveneffecten van de klimaatuitgaven op biodiversiteit in de REDD+-acties ("Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation") te belichten.

Op projectniveau worden klimaatgerelateerde en biodiversiteitsgerelateerde uitgaven getraceerd door de huidige praktijk om in de voorstellen de optie op te nemen om aan te geven of het project als klimaatgerelateerd kan worden beschouwd, uit te breiden met biodiversiteitgerelateerd zodat het kan worden gerekend volgens de "Rio-indicatoren". Dit maakt het mogelijk elk jaar de uitgaven met betrekking tot deze twee prioriteiten aan te wijzen.

Op programmaniveau worden ramingen van de klimaatgerelateerde en biodiversiteitsgerelateerde uitgaven volgens de methode van de Rio-indicatoren berekend op basis van de meerjarige werkprogramma's waarin thematische prioriteiten voor de looptijd van het programma worden vastgesteld. Dit maakt het mogelijk elk jaar het indicatieve niveau van de uitgaven met betrekking tot deze twee prioriteiten over het hele LIFE-programma aan te wijzen.

2.2. Beheer- en controlesysteem

De wijze van beheer van het LIFE-programma is direct centraal beheer door de Commissie, dat ten dele aan een bestaand uitvoerend agentschap wordt gedelegeerd. De Commissie wordt bijgestaan door het comité voor het LIFE-programma voor het milieu en klimaatactie, dat tweeledig is, meer bepaald met verschillende voorzitters en een verschillende samenstelling naargelang de behandelde kwesties betrekking hebben op het subprogramma Milieu dan wel op het subprogramma Klimaatactie.

De belangrijkste elementen van het internecontrolesysteem zijn:

- de financiële circuits en met name, de controles vooraf van transacties;
- de tijdens het toekenningsproces verrichte financiële controles;
- de financiële, boekhoudkundige en andere soorten beleidsmatige verslaglegging; en
- ter plaatse verrichte controles achteraf van de begunstigden van subsidies. De te controleren subsidies worden ofwel geselecteerd op basis van risico (om de fouten op te sporen en te corrigeren) ofwel op basis van een representatieve steekproef (om de ordonnateur redelijke zekerheid te bieden met betrekking tot de wettelijkheid en de regelmatigheid van de transacties).

Met het oog op meer doeltreffendheid en Europese meerwaarde van het programma houdt de controlestrategie rekening met de aanbevelingen van de evaluaties van het programma, de door de interne auditor uitgebrachte verslagen en het speciaal verslag van de Rekenkamer.

2.2.1. Mogelijke risico's

De bij de tenuitvoerlegging van het programma vastgestelde risico's vallen hoofdzakelijk onder de volgende categorieën:

- Ontoereikende coördinatie (met het uitvoerend agentschap, met andere donoren of financiële instellingen);
- Inefficiënt gebruik van administratieve middelen (beperkte proportionaliteit van vereisten);
- Het risico dat er geen duidelijke vaststelling is van de grenzen van de verantwoordelijkheden bij het beheer en de controle van aan het agentschap gedelegeerde taken;
- Risico op onvoldoende of ondoelmatig gericht gebruik van middelen en het risico op een versnippering van middelen door een groter territoriaal of thematisch toepassingsgebied;
- Fouten en ondoelmatigheden door de complexiteit van de regels (bijvoorbeeld subsidiabiliteit van kosten), onstabiel thematisch kader, onstabiele prioriteiten en regels;
- Zwakheden in de beheer- en controlesystemen op het niveau van het DG en het uitvoerend agentschap;

- Een risicoanalyse op basis van de aard van de transacties resulteert in de volgende rangschikking van waargenomen risico's van hoog naar laag: geïntegreerde projecten (nieuw concept, complex beheer), subsidies voor het uitvoeren van acties voor kleine traditionele projecten, exploitatiesubsidies en aanbesteding;
- Een nieuwe projectsoort (geïntegreerd project) brengt nieuwe uitdagingen mee: met betrekking tot coördinatie en samenwerking, bundeling van middelen en het uitwisselen van beste praktijken en deskundigheid.

2.2.2. *Controlemiddel(en)*

Governancestructuur: vereenvoudiging en stroomlijning

Er wordt overwogen een deel van de beheerstaken van het programma over te dragen aan een bestaand uitvoerend agentschap. Dit agentschap past zijn eigen kader voor financiële controles aan het nieuw programma aan, met inbegrip van de oprichting van een cel controle achteraf, waarop toezicht wordt gehouden door de ordonnateur. Op deze cel wordt toezicht gehouden via de interne controle van het uitvoerend agentschap.

Met het oog op eenvormige beheer- en controlesystemen moeten de DG's en het uitvoerend agentschap beste praktijken en kennis uitwisselen. Daarvoor worden begeleidings- en opleidingsbijeenkomsten gehouden.

De DG's houden toezicht op het uitvoerend agentschap en zijn bevoegd om de verantwoordelijkheden te delegeren en de tenuitvoerlegging te controleren. Het kader voor monitoring en toezicht bestaat uit drie niveaus: politiek en strategisch, administratief, en beheersmatig- en operationeel niveau. Er kan een controle op het niveau van het agentschap of op het niveau van de begunstigden worden overwogen.

Intensiteit en aard van de controles in verhouding tot het risico

Aanbesteding: Controle vooraf en monitoring van alle dossiers.

Projecten:

- projectselectie/-evaluatie/-onderhandeling: preventieve controles van alle dossiers, indien passend met bijstand van externe deskundigen;

- Tenuitvoerlegging van projecten door middel van subsidies: monitoring met het oog op preventie en opsporing, ten minste een bezoek ter plaatse gedurende de looptijd van elk project;

- Vóór de slotbetaling: opsporings- en correctiecontroles, administratieve controle van alle dossiers, met inbegrip van veelvuldig gebruik van externecontrolecertificaten.

Elk jaar worden ter plaatse controles achteraf van subsidies verricht. Daarnaast wordt een nieuwe soort controles, "administratieve controles" ingevoerd om beheercontroles te verrichten zonder ter plaatse te gaan.

Herziening van de strategie:

De strategie wordt herzien door de representativiteit van de steekproef van de aan controles onderworpen populatie te verbeteren.

Kosten en baten van controles

Historische gegevens: de geraamde kosten van controles met betrekking tot in 2010 in het kader van LIFE+ beheerde subsidies bedroegen 7,6 miljoen euro:

- selectie: 0,6 miljoen euro;
- projectbeheer: 4,5 miljoen euro;
- controles ter plaatse vooraf: 1,8 miljoen euro;
- externecontrolecertificaten: 0,1 miljoen euro;
- controles achteraf: 0,6 miljoen euro;

Dit bedrag komt overeen met 3,5 % van het totale bedrag dat in 2010 aan subsidies is betaald.

Het in het jaarlijkse activiteitenverslag van 2010 aangegeven risico op niet-naleving heeft naar schatting betrekking op 2,5 % van het in totaal aan subsidies betaalde bedrag en op minder dan 2 % van de totale begroting voor de activiteit.

Het bedrag van de controlekosten neemt naar verwachting lichtjes af tot 7,5 miljoen euro voor de hele periode met de volgende opsplitsing in 2020:

- selectie: 0,5 miljoen euro;
- projectbeheer: 4 miljoen euro;
- controles ter plaatse vooraf: 1,5 miljoen euro;
- externecontrolecertificaten: 0,5 miljoen euro;
- controles achteraf: 1 miljoen euro;

Door twee belangrijke elementen zou het geschatte niveau van het risico op niet naleving moeten afnemen:

- de omschakeling naar een veelvuldig gebruik van externecontrolecertificaten waardoor het foutenpercentage naar verwachting met 10 % afneemt;
- de beperking van de subsidiabiliteit van personeelskosten tot specifiek voor het project aangeworven personeel.

Personeelskosten vertegenwoordigen 30 % van de kosten en bijna 50 % van de fouten. Indien deze maatregel de te cofinancieren personeelskosten met de helft vermindert, worden ook de te verwachten fouten gehalveerd. Het is eenvoudiger de tijd te meten die extra personeel aan een project besteedt dan die welke vast personeel, dat doorgaans aan verschillende acties tegelijk werkt, daaraan besteedt. Hierdoor kan een daling van de graad van niet-naleving met ten minste 5 % worden verwacht.

Terwijl de nominale kosten van controles afnemen van 7,6 tot 7,5 miljoen euro, neemt het foutenniveau naar verwachting met 40 % af, wat een vermindering van 2,6 % tot 1,6 % van het totale voor subsidies betaalde bedrag betekent.

De internecontroledoelstelling voor het LIFE-programma is het resterende foutenniveau (na correcties) te beperken tot een niveau tussen het verwachte niveau van 1,6 % en het door de Rekenkamer vastgestelde materialiteitsniveau van 2 %.

2.3. Maatregelen ter voorkoming van fraude en onregelmatigheden

Vermeld de bestaande en geplande preventie- en beschermingsmaatregelen.

De begunstigden van de subsidies zijn: lokale, regionale en nationale autoriteiten en in belangrijke mate ngo's, grote ondernemingen, kmo's, universiteiten, onderzoeksinstituten enz.

Voorstellen worden geselecteerd op basis van de professionele referenties van de begunstigden en financiële stabiliteit en andere door de rechtsgrondslag opgelegde criteria.

Tijdens de selectieprocedure wordt een systeem van vroegtijdige waarschuwing gebruikt om mogelijke risico's met betrekking tot de potentiële begunstigden van centraal beheerde subsidies vast te stellen.

Om dubbele financiering te voorkomen wordt tussen verschillende diensten overleg gehouden over de lijst van projecten en maakt het risico op dubbele financiering deel uit van de criteria voor het selecteren van projecten die achteraf ter plaatse moeten worden gecontroleerd.

Om specifieke behoeften inzake beheer en financiën aan te pakken, worden voor de projectbeheerders ter plaatse opleidingssessies over de verschillende fasen van de projectbeheerscyclus georganiseerd. Om specifieke vragen op te lossen is rechtstreeks contact met project- en financiële functionarissen van de Commissie mogelijk.

Tijdens bezoeken ter plaatse en in coördinatievergaderingen worden de belangrijkste vereisten van de subsidieovereenkomsten naar behoren uitgelegd aan de begunstigden.

Voor controleurs die controles achteraf verrichten worden informatiesessies georganiseerd over fraude die kan worden opgespoord tijdens controles ter plaatse van financiële memoranda.

Controleurs die controles achteraf verrichten identificeren en beoordelen de risico's op frauduleuze financiële memoranda en reageren adequaat op tijdens de controle vastgestelde fraude of vermeende fraude door de zaken mee te delen aan OLAF. Zij gebruiken met name alle relevante IT-instrumenten. Bij de beoordeling en het ontwerp van het controlesysteem wordt rekening gehouden met de resultaten van de controles achteraf.

Regels inzake de subsidiabiliteit van kosten worden vereenvoudigd, met name voor bijzonder problematische categorieën zoals personeelskosten en btw.

Voor tussentijdse en slotbetalingen zijn controlecertificaten vereist.

Er is voorzien in samenwerking (opleiding of informatie) tussen het bestuur en OLAF.

De controlemodule in ABAC wordt bijgewerkt en ten volle aangewend ter voorkoming/opsporing/correctie van dubbele financiering.

Er kan worden voorzien in monitoringteams om ter plaatse toezicht te houden op de verschillende stadia van de tenuitvoerlegging van het project.

In de rechtsgrondslag is uitdrukkelijk vermeld dat OLAF recht heeft op toegang tot alle relevante informatie.

DG Milieu en DG Klimaatactie zullen niet alleen alle in de regelgeving vastgestelde controlemechanismen toepassen, maar ook een fraudebestrijdingsstrategie ontwikkelen die in overeenstemming is met de door de Commissie op 24 juni 2011 vastgestelde fraudebestrijdingsstrategie (CAFS) om er onder meer voor te zorgen dat haar interne fraudebestrijdingscontroles volledig zijn afgestemd op de CAFS en dat hun wijze van beheer van frauderisico geschikt is om fraudegevoelige gebieden en adequate reacties vast te stellen. Indien nodig worden netwerkgroepen en adequate IT-instrumenten voor het analyseren van gevallen van fraude met betrekking tot het LIFE-programma ontwikkeld. Het risico op fraude wordt geïntegreerd in het risicobeheerproces.

De DG's hebben een fraudebestrijdingscorrespondent aangewezen in het netwerk voor de preventie en opsporing van fraude, die deelneemt aan relevante netwerken/werkgroepen per groep DG's. De DG's maken hun personeel bewust van potentiële fraude en verspreiden informatie over de bevoegde autoriteiten en de procedures voor het rapporteren van fraude.

3. GERAAMDE FINANCIËLE GEVOLGEN VAN HET VOORSTEL /INITIATIEF

3.1. Rubriek(en) van het meerjarig financieel kader en betrokken begrotingsonderd(e)el(en) voor uitgaven

- Bestaande begrotingsonderdelen voor uitgaven

In volgorde van de rubrieken van het meerjarig financieel kader en de begrotingsonderdelen.

Rubriek van het meerjarig financieel kader	Begrotingsonderdeel	Soort uitgave	Bijdrage			
	Aantal [Beschrijving.....]	GK/NGK ⁽⁵⁵⁾	van EVA ⁵⁶ -landen	van kandidaat-lidstaten ⁵⁷	van derde landen	in de zin van artikel 18, lid 1, onder a bis), van het Financieel Reglement
Categorie 2: Duurzame en groei natuurlijk e hulpbronnen	Milieu en klimaatactie	Gesplitste kredieten	JA	JA	NEE	NEE

- Te creëren nieuwe begrotingsonderdelen

In volgorde van de rubrieken van het meerjarig financieel kader en de begrotingsonderdelen.

⁵⁵ GK = gesplitste kredieten/NGK = niet-gesplitste kredieten.

⁵⁶ EVA: Europese Vrijhandelsassociatie.

⁵⁷ Kandidaat-lidstaten en indien van toepassing potentiële kandidaat-lidstaten uit de Westelijke Balkan.

Rubriek van het meerjarig financieel kader	Begrotingsonderdeel	Soort uitgave	Bijdrage			
	Aantal Rubriek 2	GK/NGK	van EVA-landen	van kandidaat-lidstaten	van derde landen	in de zin van artikel 18, lid 1, onder a bis), van het Financieel Reglement
2	07 03 80 01 – Milieu nieuw LIFE-programma (beleidsuitgaven)	Gesplitste kredieten	JA	JA	JA	NEE
2	07 03 80 02 – Klimaatactie nieuw LIFE-programma (beleidsuitgaven) (of nieuwe onder een specifieke begrotingstitel te creëren nomenclatuur)	Gesplitste kredieten	JA	JA	JA	NEE
2	07 01 04 02 - Milieu nieuw LIFE-programma (Uitgaven voor administratief beheer)	Niet-gesplitste kredieten	JA	JA	JA	NEE
2	07 01 04 06 - Klimaatactie nieuw LIFE-programma (Uitgaven voor administratief beheer) (of nieuwe onder een specifieke begrotingstitel te creëren nomenclatuur)	Niet-gesplitste kredieten	JA	JA	JA	NEE

3.2. Geraamde gevolgen voor de uitgaven

3.2.1. Samenvatting van de geraamde gevolgen voor de uitgaven

in miljoen euro (tot op 3 decimalen)

Rubriek van het meerjarig financieel kader:	2	Duurzame groei: natuurlijke hulpbronnen
--	----------	--

DG: CLIMA + ENV			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 e.v.	TOTAAL
• Beleidskredieten											
07 03 80 01 (nieuwe, te creëren begrotingspost)	Vastleggingen	(1)	291,500	314,250	341,250	371,000	404,250	437,750	420,500		2 580,500
	Betalingen	(2)	22,238	155,963	151,764	249,364	265,615	296,415	361,226	1 077,916	2 580,500
ENV-deel											
XX 03 80 02 (nieuwe, te creëren begrotingspost)	Vastleggingen	(1a)	98,700	106,800	115,400	124,500	133,200	142,800	136,700		858,100
	(of nieuwe onder een specifieke begrotingstitel te creëren nomenclatuur)	Betalingen	(2a)	13,845	60,140	59,596	94,411	101,872	105,185	138,201	284,850
CLIMA-deel											
Uit de begroting van specifieke programma's gefinancierde administratieve kredieten⁵⁸											

⁵⁸ Technische en/of administratieve bijstand en uitgaven ter ondersteuning van de uitvoering van programma's en/of acties van de EU (vroegere "BA"-onderdelen), onderzoek door derden, eigen onderzoek.

DG: CLIMA + ENV			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 e.v.	TOTAAL
07 01 04 02 (nieuwe, te creëren begrotingspost)		(3)	19,000	22,500	23,250	22,000	18,000	14,500	13,750		133,000
ENV-deel											
XX 01 04 06 (nieuwe, te creëren begrotingspost)			4,800	5,450	6,100	6,500	7,550	7,950	8,050		46,400
(of nieuwe onder een specifieke begrotingstitel te creëren nomenclatuur)											
CLIMA-deel											
TOTAAL kredieten voor DG ENV	Vastleggingen		310,500	336,750	364,500	393,000	422,250	452,250	434,250		2 713,500
	Betalingen		41,238	178,463	175,014	271,364	283,615	310,915	374,976	1 077,916	2 713,500
TOTAAL kredieten voor DG CLIMA	Vastleggingen		103,500	112,250	121,500	131,000	140,750	150,750	144,750		904,500
	Betalingen		18,645	65,590	65,696	100,911	109,422	113,135	146,251	284,850	904,500

• TOTAAL beleidskredieten	Vastleggingen	(4)	390,200	421,050	456,650	495,500	537,450	580,550	557,200		3 438,600
	Betalingen	(5)	36,083	216,103	211,360	343,775	367,487	401,600	499,427	1 362,766	3 438,600
• TOTAAL uit de subprogramma's administratieve kredieten	gefinancierde	(6)	23,800	27,950	29,350	28,500	25,550	22,450	21,800		179,400
TOTAAL kredieten onder RUBRIEK 2	Vastleggingen	=4+ 6	414,000	449,000	486,000	524,000	563,000	603,000	579,000		3 618,000

van het meerjarig financieel kader	Betalingen	=5+ 6	59,883	244,053	240,710	372,275	393,037	424,050	521,227	1 362,766	3 618,000
------------------------------------	------------	-------	--------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------	------------------

Wanneer het voorstel/initiatief gevolgen heeft voor meerdere rubrieken:

• TOTAAL beleidskredieten	Vastleggingen	(4)									
	Betalingen	(5)									
• TOTAAL uit de subprogramma's gefinancierde administratieve kredieten		(6)									
TOTAAL kredieten onder de RUBRIEKEN 1 tot en met 4 van het meerjarig financieel kader (Referentiebedrag)	Vastleggingen	=4+ 6									
	Betalingen	=5+ 6									

Rubriek van het meerjarig financieel kader	5⁵⁹	"Rubriek 5" Administratieve uitgaven
---	-----------------------	---

in miljoen euro (tot op 3 decimalen)

DG ENV & CLIM		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOTAAL
• ENV personele middelen (miljoen euro)		9,184	9,320	9,528	9,871	10,082	10,285	10,564	68,834
• CLIMA personele middelen (miljoen euro)		3,175	3,222	3,575	3,792	4,020	4,100	4,180	26,064
TOTAAL personele middelen (miljoen euro)		12,359	12,542	13,103	13,663	14,102	14,385	14,744	94,898
• ENV overige administratieve uitgaven		0,392	0,400	0,409	0,417	0,425	0,434	0,442	2,919
• CLIMA overige administratieve uitgaven		0,173	0,177	0,194	0,199	0,202	0,220	0,224	1,389
Totaal overige administratieve uitgaven (miljoen euro)		0,565	0,577	0,603	0,616	0,627	0,654	0,666	4,308
TOTAAL DG ENV & CLIM	Kredieten	12,924	13,119	13,706	14,279	14,729	15,039	15,410	99,206

TOTAAL kredieten onder RUBRIEK 5 van het meerjarig financieel kader	(Totaal vastleggingen = totaal betalingen)	12,924	13,119	13,706	14,279	14,729	15,039	15,410	99,206
--	--	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

in miljoen euro (tot op 3 decimalen)

		Jaar 2014⁶⁰	Jaar 2015	Jaar 2016	Jaar 2017	Jaar 2018	Jaar 2019	Jaar 2020	Jaar 2021 e.v.	TOTAAL

⁵⁹ De bedragen en toerekeningen worden in voorkomend geval aangepast afhankelijk van de resultaten van het beoogde proces van aanbesteding aan het uitvoerend agentschap.

⁶⁰ Het jaar N is het jaar waarin met de uitvoering van het voorstel/initiatief wordt begonnen.

TOTAAL kredieten onder de RUBRIEKEN 1 tot en met 5 van het meerjarig financieel kader	Vastleggingen	426,924	462,119	499,706	538,279	577,729	618,039	594,410	-	3 717,206
	Betalingen	72,807	257,172	254,416	386,554	407,766	439,089	536,637	1 362,766	3 717,206

3.2.2. Geraamde gevolgen voor de beleidskredieten

- Voor het voorstel/initiatief zijn geen beleidskredieten nodig
- Voor het voorstel/initiatief zijn beleidskredieten nodig, zoals hieronder nader wordt beschreven:

Vastleggingskredieten, in miljoen euro (tot op 3 decimalen)

Vermeld doelstellingen en outputs	OUTPUTS																Totaal aantal outputs	Totale kosten
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOTAAL	Kosten		Kosten		Kosten		Kosten			
↓	Soort output ⁶¹	Gem. kosten van de output	Aantal outputs	Kosten	Aantal outputs	Kosten	Aantal outputs	Kosten	Aantal outputs	Kosten	Aantal outputs	Kosten	Aantal outputs	Kosten	Aantal outputs	Kosten	Totaal aantal outputs	Totale kosten
SPECIFIEKE DOELSTELLING Nr. 1 – Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik																		
- Output	GP ⁶²	€9,481	5	€2,5	7	€2,5	10	€2,5	12	€12,5	13	€27,5	15	€50	15	€42,5	77	€730
- Output	Trad. ⁶³	€1,5	44	€66,25	39	€8,75	28	€1,75	34	€5,25	24	€6,50	22	€3,25	21	€30,75	202	€302,50
- Output	Aanb. ⁶⁴	€0,282	68	€19,25	72	€0,35	74	€0,90	78	€2	82	€3,10	84	€3,65	88	€4,75	546	€154
Subtotaal voor specifieke doelstelling nr. 1			117	128	118	141,60	112	155,15	114	169,75	119	187,10	121	206,90	123	198,00	825	1186,50

SPECIFIEKE DOELSTELLING Nr.
²⁶⁵ - Biodiversiteit

⁶¹ Outputs zijn de te verstrekken producten en diensten (bijvoorbeeld aantal gefinancierde studentenuitwisselingen, aantal km aangelegde wegen enz.).

⁶² Geïntegreerde projecten.

⁶³ Traditionele projecten.

⁶⁴ Openbare aanbesteding.

			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOTAAL							
OUTPUTS																	

- Output	GP	€0	3	€0	4	€0	6	€0	8	€0	10	€00	10	€100	10	€100	51	€10
- Output	Trad.	€1.5	60	€9,50	58	€7,00	52	€8,00	46	€9,50	43	€5,00	51	€6,25	44	€6,50	355	€31,75
-Output	Aanb..	€0,282	15	€4,20	16	€4,44	18	€4,56	17	€4,80	18	€5,04	18	€5,16	19	€5,40	119	€33,60
Subtotaal voor specifieke doelstelling nr. 2			78	123,70	78	131,44	74	142,56	71	154,30	71	170,04	79	181,41	73	171,90	525	1075,35
SPECIFIEKE DOELSTELLING Nr. 3 – Milieugovernance																		
- Output	Nat.	€1,25	3	€3,25	5	€6	6	€8	8	€10	8	€10	12	€15	12	€15	54	€67,25
-Output	Env	€1,28	11	€4	9	€1,75	9	€1,75	9	€1,75	9	€1	6	€7,75	6	€7,5	59	€75,50
- Output	ngo's	€0,300	36	€1	37	€1,25	38	€1,25	40	€12	41	€12,25	42	€2,5	44	€3,25	278	€83,5
- Output	Aanb.	€0,282	41	€1,55	43	€2,21	44	€2,54	47	€3,20	49	€3,86	50	€4,19	53	€4,85	328	€92,40
Subtotaal voor specifieke doelstelling			91	39,80	94	41,21	98	43,54	104	46,95	107	47,11	111	49,44	115	50,60	720	€18,65
SPECIFIEKE DOELSTELLING Nr. 4 – Klimaatmitigating																		
- Output	Projecte	€2,271	13	€8,50	14	€1,80	11	€4,00	12	€6,50	13	€9,50	14	€2,00	13	€9,50	90	€201,80
- Output	GP	€5,746	0	€0	0	€0	2	€1,00	2	€1,30	2	€1,50	2	€1,80	2	€2,00	10	€7,60
- Output	Proc.	€0,282	57	€6,00	57	€6,20	60	€7,00	64	€8,20	67	€9,00	73	€20,50	71	€20,00	449	€126,90
Subtotaal voor specifieke doelstelling			70	€44,50	71	€8,00	73	€2,00	78	€6,00	82	€0,00	89	€4,30	86	€1,50	549	€386,30
SPECIFIEKE DOELSTELLING Nr. 5 – Klimaatadaptatie																		

⁶⁵ Zoals beschreven in punt 1.4.2. "Specifieke doelstelling(en)...".

		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		TOTAAL		
OUTPUTS																		
- Output	Projecte	€2,254	16	€6,50	18	€0,00	14	€2,50	16	€5,60	17	€9,20	19	€3,20	17	€9,00	117	€266,00
- Output	GP	€5,746	0	€0	0	€0	2	€1,00	2	€1,30	2	€1,50	2	€1,80	2	€2,00	10	€7,600
- Output	Aanb.	€0,282	28	€8,000	28	€8,000	30	€8,500	32	€9,100	33	€9,300	33	€9,300	37	€0,50	221	€62,700
Subtotaal voor specifieke doelstelling			44	€44,50	46	€48,00	46	€2,00	50	€6,00	52	€60,00	54	€64,30	56	€61,50	348	€386,30
SPECIFIEKE DOELSTELLING Nr. 6 - Klimaatgovernance																		
- Output	Projecte	€1,132	4	€4,000	4	€4,700	5	€5,300	5	€5,500	5	€6,000	6	€6,500	6	€6,500	35	€38,500
- Output	Aanb.	€0,282	9	€2,500	10	€2,800	10	€2,800	11	€3,000	11	€3,200	12	€3,400	10	€2,900	73	€20,600
- Output	ngo's	€0,565	6	€3,200	6	€3,300	6	€3,300	7	€4,000	7	€4,000	8	€4,300	8	€4,300	48	€26,400
Subtotaal voor specifieke doelstelling			19	€9,700	20	€10,80	21	€11,40	23	€12,50	23	€13,20	26	€14,20	24	€13,70	156	€85,500
TOTALE KOSTEN			419	390,20	428	421,05	424	456,65	440	495,50	454	537,45	480	580,55	477	557,20	3,122	€3438,6

3.2.3. Geraamde gevolgen voor de administratieve kredieten

3.2.3.1. Samenvatting

- Voor het voorstel/initiatief zijn geen administratieve kredieten nodig
- Voor het voorstel/initiatief zijn administratieve kredieten nodig, zoals hieronder nader wordt beschreven:

in miljoen euro (tot op 3 decimalen)

RUBRIEK 5 van het meerjarig financieel kader	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOTAAL
Personele middelen ENV	9,184	9,320	9,528	9,871	10,082	10,285	10,564	68,834
Personele middelen CLIMA	3,175	3,222	3,575	3,792	4,020	4,100	4,180	26,064
Overige administratieve uitgaven ENV	0,392	0,400	0,409	0,417	0,425	0,434	0,442	2,919
Overige administratieve uitgaven CLIMA	0,173	0,177	0,194	0,199	0,202	0,220	0,224	1,389
Subtotaal RUBRIEK 5 van het meerjarig financieel kader	12,924	13,119	13,706	14,279	14,729	15,039	15,410	99,206

Buiten RUBRIEK 5⁶⁶ van het meerjarig financieel kader								
Overige administratieve uitgaven ENV	19,000	22,500	23,250	22,000	18,000	14,500	13,750	133,000
Overige administratieve uitgaven CLIMA	4,800	5,450	6,100	6,500	7,550	7,950	8,050	46,400
Subtotaal buiten RUBRIEK 5 van het meerjarig financieel kader	23,800	27,950	29,350	28,500	25,550	22,450	21,800	179,400

TOTAAL	36,724	41,069	43,056	42,779	40,279	37,489	37,210	278,606
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	----------------

⁶⁶ Technische en/of administratieve bijstand en uitgaven ter ondersteuning van de uitvoering van programma's en/of acties van de EU (vroegere "BA"-onderdelen), onderzoek door derden, eigen onderzoek.

3.2.3.2. Geraamde personeelsbehoeften

- Voor het voorstel/initiatief zijn geen personele middelen nodig
- Voor het voorstel/initiatief zijn personele middelen nodig, zoals hieronder nader wordt beschreven:

Raming in een geheel getal (of met hoogstens 1 decimaal)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
• Posten opgenomen in de lijst van het aantal ambten (ambtenaren en tijdelijke functionarissen)							
07 01 01 01 01 (zetel en vertegenwoordigingen van de Commissie)	64,0	64,0	64,0	65,0	65,0	65,0	65,0
XX 01 01 01 02 CLIMA (zetel en vertegenwoordigingen van de Commissie) (of nieuwe onder een specifieke begrotingstitel te creëren nomenclatuur)	21,0	21,0	23,0	24,0	25,0	25,0	25,0
XX 01 01 02 (delegaties)							
XX 01 05 01 (onderzoek door derden)							
10 01 05 01 (eigen onderzoek)							
• Extern personeel (in voltijdequivalenten: VTE)⁶⁷							
07 01 02 01 ENV (AC, END, INT van de "totale financiële middelen")	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	9,0
XX 01 02 02 CLIMA (CA, INT, SNE van de "totale financiële middelen") (of nieuwe onder een specifieke begrotingstitel te creëren nomenclatuur)	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
XX 01 02 02 (CA, INT, JED, LA en SNE in de delegaties)							
XX 01 04 jj ⁶⁸							
- zetel ⁶⁹							
- delegaties							
XX 01 05 02 (AC, END, INT – Onderzoek door derden)							
10 01 05 02 (AC, INT, END - eigen onderzoek)							
Ander begrotingsonderdeel (te vermelden)							
TOTAAL	98,0	98,0	100,0	102,0	103,0	103,0	104,0

⁶⁷ CA = arbeidscontractant; INT = uitzendkracht; JED = jonge deskundige in vertegenwoordiging; LA = plaatselijk functionaris; END= gedetacheerd nationaal deskundige.

⁶⁸ Onder het maximum voor extern personeel uit beleidskredieten (vroegere "BA"-onderdelen).

⁶⁹ Vooral voor Structuurfondsen, Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) en Europees Visserijfonds (EVF).

XX is het beleidsterrein of de begrotingstitel

De benodigde personele middelen zullen worden gefinancierd uit de middelen die reeds voor het beheer van deze actie zijn toegewezen en/of binnen het DG zijn herverdeeld, eventueel aangevuld met middelen die in het kader van de jaarlijkse toewijzingsprocedure met inachtneming van de budgettaire beperkingen aan het beherende DG kunnen worden toegewezen. De bedragen en toerekeningen worden aangepast afhankelijk van de resultaten van het beoogde uitbestedingsproces.

Beschrijving van de uit te voeren taken

Ambtenaren en tijdelijk personeel	
Extern personeel	

3.2.4. Verenigbaarheid met het huidige meerjarig financieel kader

- Het voorstel/initiatief is verenigbaar met het huidige meerjarig financiële kader
- Het voorstel/initiatief vergt herprogrammering van de betrokken rubriek van het meerjarig financieel kader.

Zet uiteen welke herprogrammering nodig is, onder vermelding van de betrokken begrotingsonderdelen en de desbetreffende bedragen.

n.v.t.

- Het voorstel/initiatief vergt toepassing van het flexibiliteitsinstrument of herziening van het meerjarig financiële kader⁷⁰

Zet uiteen wat nodig is, onder vermelding van de betrokken rubrieken en begrotingsonderdelen en de desbetreffende bedragen.

n.v.t.

3.2.5. Bijdrage van derden aan de financiering

- Het voorstel/initiatief voorziet niet in medefinanciering door derden
- Het voorstel/initiatief voorziet in medefinanciering, zoals hieronder wordt geraamd:

Kredieten in miljoen euro (tot op 3 decimalen)

	Jaar N	Jaar N+1	Jaar N+2	Jaar N+3	...invullen: zo veel jaren als nodig om de duur van de gevolgen weer te geven (zie punt 1.6)			Totaal
Medefinancieringsbron								
TOTAAL medegefinancierde kredieten								

⁷⁰ Zie de punten 19 en 24 van het Interinstitutioneel Akkoord.

3.3. Geraamde gevolgen voor de ontvangsten

- Het voorstel/initiatief heeft geen financiële gevolgen voor de ontvangsten
- Het voorstel/initiatief heeft de hieronder beschreven financiële gevolgen:
  - voor de eigen middelen
  - voor de diverse ontvangsten

in miljoen euro (tot op 3 decimalen)

Begrotingsonderdeel voor ontvangsten:	Voor het lopende begrotingsjaar beschikbare kredieten	Gevolgen van het voorstel/initiatief ⁷¹						
		Jaar N	Jaar N+1	Jaar N+2	Jaar N+3	zoveel kolommen als nodig om de duur van de gevolgen weer te geven (zie punt 1.6)		
Artikel								

Voor de diverse ontvangsten die worden "toegewezen", vermeld het (de) betrokken begrotingsonderde(e)l(en) voor uitgaven.

n.v.t.

Vermeld de wijze van berekening van de gevolgen voor de ontvangsten.

n.v.t.

⁷¹ Wat de traditionele eigen middelen betreft (douanerechten, suikerheffingen) zijn de aangegeven bedragen nettobedragen, dat wil zeggen de brutobedragen na aftrek van 25 % invorderingskosten.